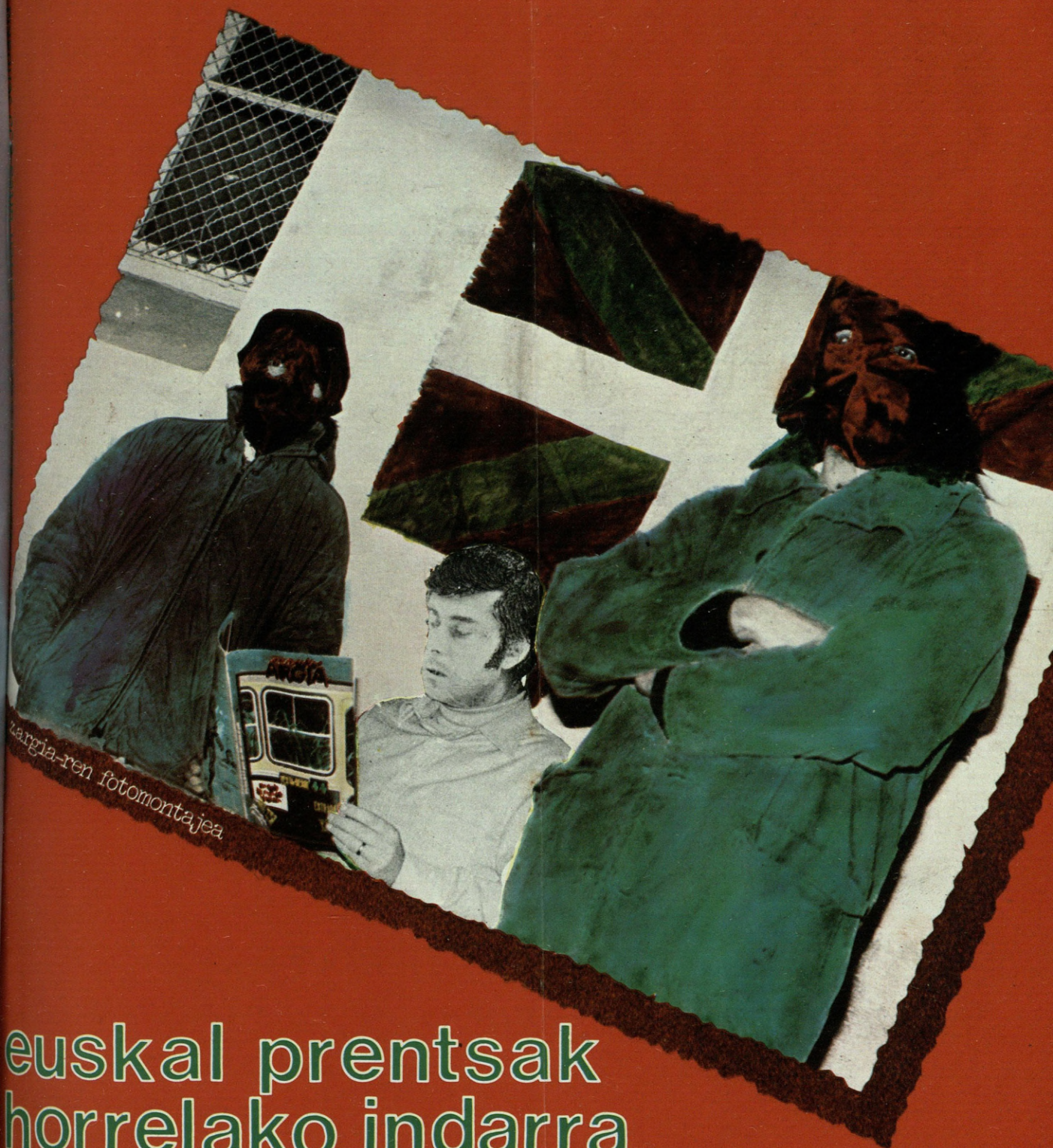

zeruko **ARGIA**

argia-ren fotomontajea

euskal prentsak
horrelako indarra
balu...

kotxea zaintzen dizu

Karrozeriaren brilu eta garbiketarako produktuak

Zepilu ditzira emailak

Tapizeria eta apal garbigailuak

Parabris garbigailuak eta zapi hats garbitzailea

Emergentzietan eskuak lehorrik garbitzeko spraya

Gel sagar usain emaila

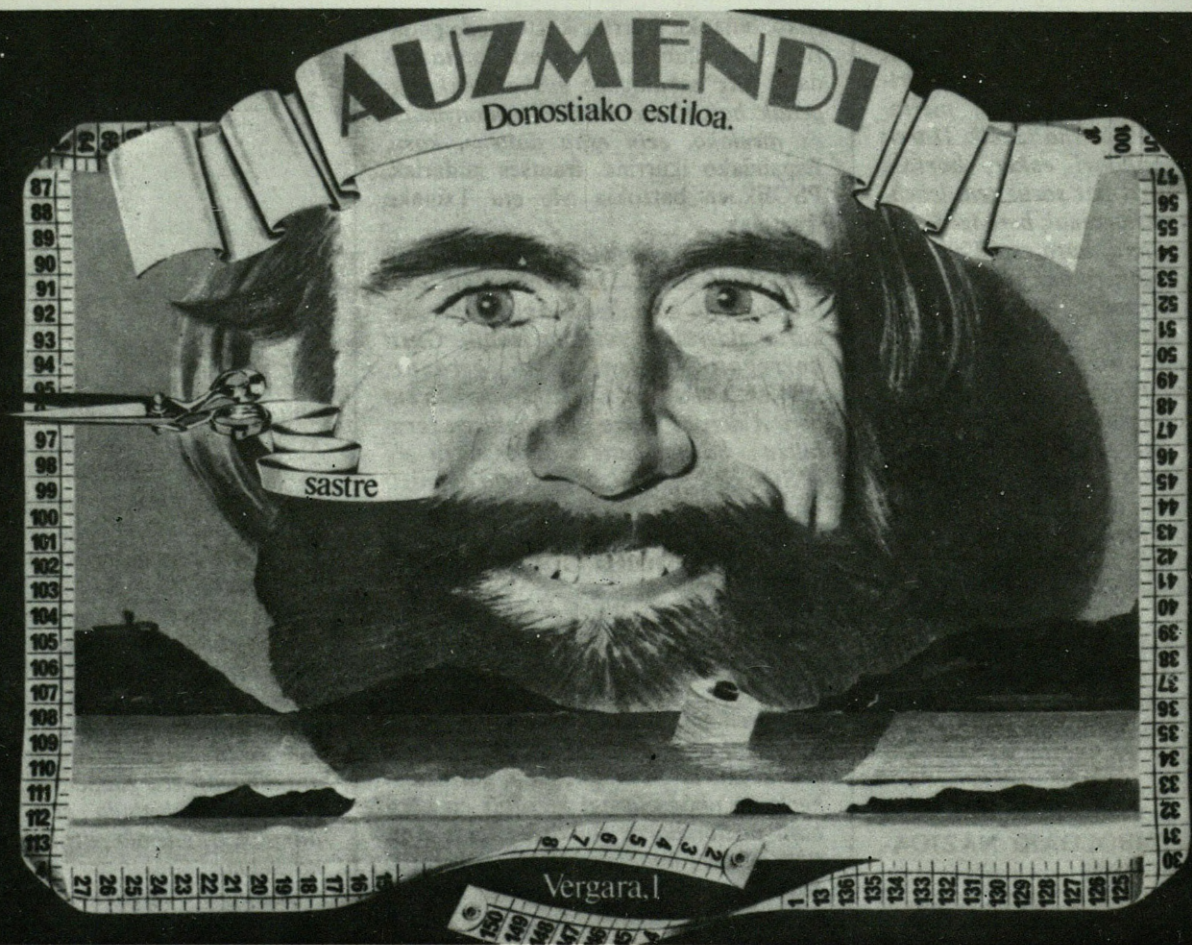
Suhilgailuak

Motorretarako spray grasagarbitzailea

Motor olioarentzako "Molykote A" gehigarria

Frenuetarako likidoak

Radiadorearentzako destrabagailu eta itokin estalgarriak

azaroa 25-2 abendua

LiBuRuAK

JOSE MARI GARMENDIA

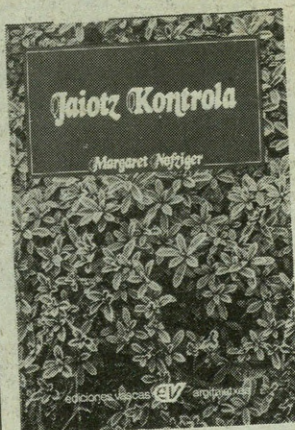
HISTORIA DE ETA
Vol. I

HISTORIA DE ETA, Vol. I. Jose Mari Garmendia. LUIS HARANDURU. 355 or., 700 pta.

Hitzaurrean liburuaren titulua ezeztatzen duen esaldi hau iker dezakegu: «... ésta no es la historia de ETA...». Hitzaurrearekin jarraituz, «... Lo que aquí se recoge es la exposición (...) de una serie de ideas en torno a la evolución ideológica y política de ETA, siguiendo el hilo de sus propios textos...». Beraz, ez liluratu liburuaren titulaz, baina honek ez du esan nahi lanak baliarik ez duenik. Aitzitik, badi-rudi lan objektibo bat dela, era honetako edozein lan objektibo izan daitekeen neurrian.

Obraren lehen ale honetan ETArekin sorreratik V Asanblea artekoa jasotzen da, hiru zatitan banatua. Lehenean, 1959tik 1964. artekoa; IV Asanblea bigarrenarenean eta boskarrena berriz hirugarrenarenean. Bigarren ale batetan joango omen da hortik VII Asanblea artekoa, hau da, poli-miliak eta miliak bereizi eta EIA sortu zen artekoa.

Egilea garai batetan ETAtik hurbil eta gero berriz hortik urruti ibilitakoa da, baina zorionez, badi-rudi lan honetan bere zaletasunak eta fobiak alde batera utzi dituela.

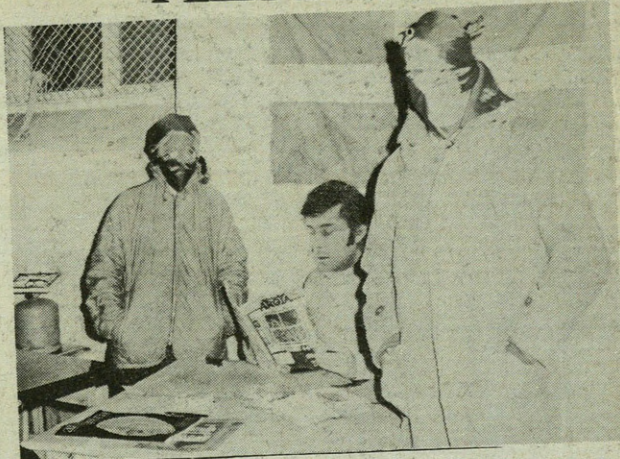
JAIOZ KONTROLA, Margaret Nofziper. EDICIONES VASCAS. 123 or.

«Ez baduzue haurrik izan nahi edota geroke utzi nahi baduzue sorkuntzarako gai diren egun horietan amodioa egiteari utz eizalozue. Egund horik noiz diren ezagutzen laguntzeko egina da liburu hau». Hau ingelesez edota espainolez irakurtzea normala litzateke. Baina euskaraz irakurtzea... metodo antikonzeptiboei buruz, osoan hartuta, oraindik liburu bat bakarra ere ez dugu-nean, gutxienez harrigarria gertatzen da... Oinarritzko Tenperatura Metodoa, Mukus Zerbikalararen Metodoa eta Erritmo Egutegi Metodoa bateraturik eskaintzen...» ditzigun liburuxka honen itzulpena eta argitaratzea. Baina bueno, liburuaren hemen dago eta pilulerik edo steriletik, edo beste metodo antikonzeptibo mekanikorik nahi ez duzuenontzat, hona metodo naturala euskaraz.

JAN-EDANAK, Antonio Arrue Zarauz. AURREZKI KUTXA PROBINTZIALA. 342 or.

Egilea, Euskaltzaindiko Arrue jauna, hil eta hiru urtera argita-

AZALA

Rupérez Z. ARGIA irakurtzen egongo ez den bezala, guk ez dugu Rupérezekin egon ahal izan. Poztuko ginateke eus-kal prentsak hainbestearinoko indarra izango balu... Horrela ikusi dute behintzat asuntua gure grafistek.

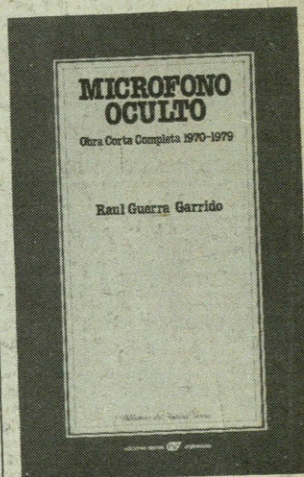
ratu dira bere lan hauk. Gastronomiari buruzkoak dira denak, batzu euskaraz eta gaztelaniaz besteak. Euskarazkoak, EGAN aldizkarian hogeitun urtetan zehar —1954-eik 1974era— azaldutakoak dira gehienbat. Hortik aurrera, gabon gaueko janariei buruzko lan bat. Gaztelaniaz berriz, berak emandako zenbait hitzaldi jasotzen da eta baita ardoari, perretxikoei etaberrri buruzko beste artikulo batzuk ere, eta errezetak. Gastronomian zaleentzat liburu egokia.

Jan Edanak

ANTONIO ARRUE

MICROFONO OCULTO, obra corta completa 1970-1979, Raul Guerra Garrido. EDICIONES VASCAS. 262 orrialde.

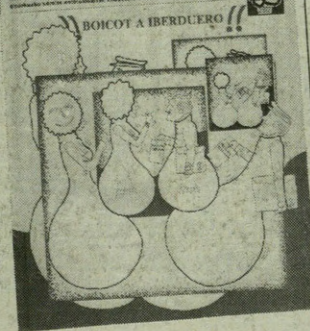

Raul Guerra Garrido bere nobelengatik —beste batzuen artean 1977ko «Nadal» saria irabazi zuen «Lectura insólita de El Capital»— dugu batez ere ezaguna, baina bere lehen obra argitaratua ipuin bat izan zen, «Con tortura», 1958ko «Premio Ciudad de San Sebastián» irabazi zuena. Hau eta bere beste ipuin eta narrazio guztiak jasotzen dira liburu honetan.

ALDIZKARIAK

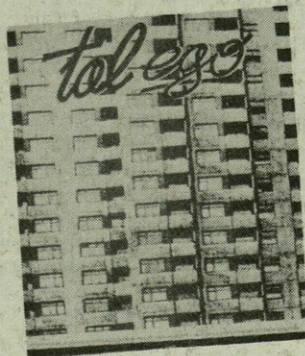
HIBAI, Gipuzkoako Komite Antinklearen hilabeterokoa. Lehen zenbakia. 16 or., 25 pta.

HIBAI

Gipuzkoako Komite Antinuklearrak badute iadanik beren aldiria. Orrialdeak ez asko, baina ongi banatuak, nahiz eta gaien bat zahar samarra gertatu ia, udan Lemoiza egin zen ibilaldiarena adibidez. Herri ukoa —«desobediencia civil»—, udalek indar nuklearraren gai honi buruz izan duten jarraitaren balantzea, Euskal Herriko eta munduko berri laburrak, gomiki bat etabar dira lehen zerbaki hau osatzen duten lanak.

HIBAIkoekin harremanetan jarri nahiz gero, hona helbideak: Donostiako 1.294 postakaxa edo Plazentxiko 78 postakaxa.

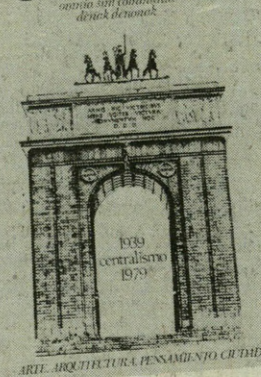

TAL EGO, la revista no periódica que sale cuando puede. 26 or., 50 pta.

Bilbo aldetik dator TAL EGO, eta ez du hango kutsua gordetzen. Pasota samarraren itxura du, bai testó eta baita marrazki gehiene-

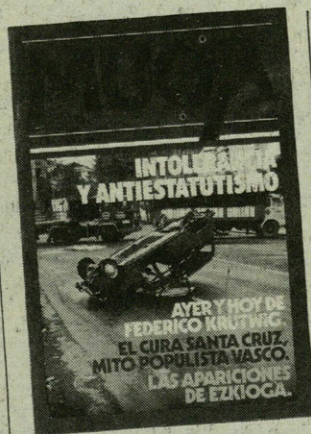
tan ere. Lan bat gustatu zaigu, erdiko orrialdeetan dakarren elkarrizketa, Basurtoko trafikoa zuzentzen duen bagabundo batekin. Anarkiko samarra da TAL EGO osoa; euskaraz komiki baten hitzak ditu. Itxura aldetik, ez dago gaizki. «Se admiten colaboraciones literarias y toda clase de trabajos de fotografía, gráficos y de comics». Beraz, interesatuok, ondoko helbide eta telefonoetara jo dezakezue: David Abajo, C/ Nueva, 1-6.º, Bilbo, Tel.: 4160092 edo Pablo Setien, Tel.: 4641000, extensión 294, goizetan bakarrik.

COMUN 3

COMUN 3, Fundación Faustino Orbegozo. 100 or.

Kalean iadanik COMUN aldiria-riaren hirugarren zenbakia. Arkitekturen buruz doaz bertako zenbait lan —«La destrucción de la ciudad en España», Antonio Fernández-Albarena, «Ciudad y arquitectura en los últimos planteamientos urbanísticos guipuzcoanos», Iñaki Galarzagarena etabar—. Horietatik aparte, Leopoldo Uriaren «40 años de diseño», Santiago Amón-en «Cuarenta años de Artes Plásticas. Dirigismo y espejismo cultural», eta «Nazio kulturen zapalketa: Euskadin gertatua», Joan Mari Torrealdyena, aipatuko genituzke.

MUGA, 2. zenbakia. 1979ko iraila. 96 or., 150 pta.

Berandu izan arren eta besterik ateratzen ez den bitartean behintzat, mereziko du MUGAren bigarren zenbaki hau aurkezteak. Hasteko, gauza batek ematen du atentzioa: aurreko zenbakiari buruzko erantzunez beterik dago zenbait orrialde. Lander Gallastegik Solauni erantzuten dio eta honek hari, Eugenio Ibarzabalek Benito del Valle eta Agirrerri, PUNTO Y HORAN argitaratu zuten erantzunagatik «Así nació ETA»-ri buruz... Polemikak behintzat lortu ditu MUGAK.

Lanen artean, Eugenio Ibarzabalek Krutwigi egindako elkarrizketa, Idoia Estornesek Ezkiagako Ama Birjiñaren agerraldi buruz egindakoa eta Santa Kruz apalzarri buruzkoa —Jose Antonio Ayes-taran-ek idatzia— aipatuko genituzke.

EL ECOLOGISTA, 1. zenbakia. 1979ko azaroa. 51 or., 100 pta.

Estatu Espainoleko eta Portugalgo zenbait talde ekologista eta antinuklearraren artean argitaratzen dute, tarteán Gipuzkoa eta Nafarroako Komite Antinuklearrak eta beste zenbait jende dela.

Eta EL ECOLOGISTA ez da betiko roiloetan geratzen. Benetan, lehen zenbaki honetan behintzat,

ekologia zentzu zabalenean hartzen duela dirudi. Editorial gisan doan lanetik bertatik antz ematen da hori. Hona artikuloren batzuren tituloak: «El erotismo de moverse en bicicleta por las ciudades» (Mario Gabiriarena, nola ez), «El transporte en la ciudad», «Acerca del trabajo en la ciudad», «Los urbanistas van de culo», «La polución de las relaciones a través de la represión», «Los proyectos militaristas en la España del 79», «Arreándole a la General Motors»...

Itxura aldetik ere oso poliki dago EL ECOLOGISTA. Horren helbidea: C/ Segovia, 24-6.º, Madrid-5. Tel.: (91) 2421194.

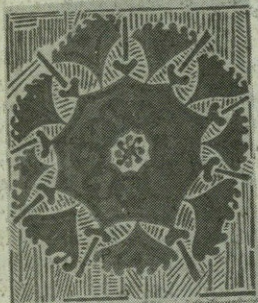
ERAKUSKETAK

JUAN KARLOS EGILLOren kien erakusketa eta salmenta

nostaki AVALDE liburudendan —Okendo, 4—. Hilaren 16an ireki zen erakusketa hau, Egilloren liburua —ETA GERO HAU!— aurkeztzen zela bide batez, eta 50 arte iraungo du.

ihARDUNAK

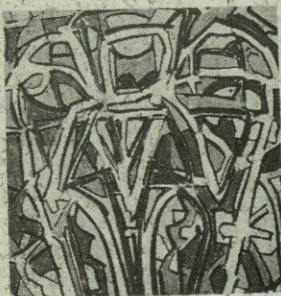
KULTUR IKASTAROA. Donostiako Gros hauzoan. Hilaren 15ean eman zitzaion hasiera, Xabier Ormazabalaren hitzaldi batez; ondoren Luis Mari Mujikaren pare bat ere izan dira; apirilaren 24 arte iraungo du eta hona hurrengo egunetarako egitaraua.

Hilaren 27an Txillardegik hitzgingo du, «Gutxiengoak hizkuntza batzuren ikasketa kritikoa» gaiaz. 29an berriz, «Batasun bidea» izango da gala.

Groseko Mariaren Bihotzaren aretoan izango dira itzaldi hauk, ilunabarreko 8etan.

Groseko Gau-eskola eta Mariaren Bihotzaren ikastolak lagundu dute ikastaro hau antolatzen eta Zuhaizti eta Zurriola ikastolek, Adarra-koek eta Hauzo Elkartek babesten dute.

EUSKAL KULTUR

AMARAKO KULTUR IKASTAROAren barnean, hilaren 27an Jose Manuel Castell's mintzatuko da «Funtzionari

jendea eta euskal botereak» gaiaz. «José M. Usandizaga» institutuan izango da hau, iluntzeko 7,30etan.

OLERTI EGUNA LARREAN. Urtero bezala aurten ere ospatuko da Oler-ti Eguna hilaren 25.ean. Aita Santi Onaindiak dela zenbait urte eratu-takoak adin-heldutasuna iritsi du, esperientziak ematen duen seguran-tzari esker.

Iaz esanda gelditu zen bezala aurtengo edizioa lokin Zaitegi ze-nari eskainia da. Olerkari haundia izandakoari ezin honelako omenal-dirik ukatu. Eta horixe izango da eguneko egitarauaren inguruan egingo dena. Arrasateko seme os-petsu horri atzoko eta gaurko oler-kariak beren omenaldi txikia egi-ten diotelarik.

Honela geratu programa:

Goizeko 11,30etan: Meza Nagusia, abestua, Larreako Karmengo Elizan. Meza eta hitzaldia Aita Onaindiak emango du.

Egurdiko 12,30etan: Eliza Ondo-ko Areto Haundian: «Oler-ti Egu-na»-rako bidalitako lanen sari ba-naketa, hiru sailetan: Lirika, Poema eta Bertso. Saria jasotza aurretik ira-bazle bakoitzak berea irakurriko du.

Arratsaldeko 1,30etan: I. Zaitegiri omenaldia. Hiru hitzaldi izango di-ra:

I.—Arrasateko alkatearen agurra.

II.—Josemari Velez de Mendiza-bal-en hitzaldia: «Lokin Zaitegi, belaualdi gazteentzat eredu».

III.—Aita Onaindiaren hitzaldia: «Lokin Zaitegi, olerkari».

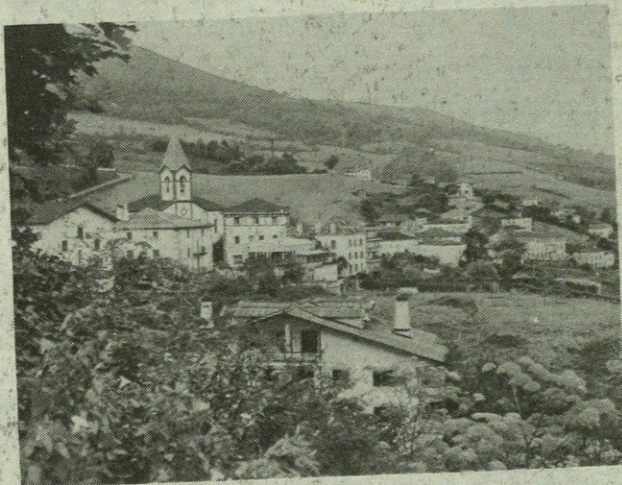
IV.—Lokin Zaitegiren zenbait olerki irakurriko dituzte Luis Aros-tegi eta Eusebio Erkiaga jaunek.

Arratsaldeko 2,30etan: Larrean bertan «Propi» deritzan jaietxean anaiarteko bazkaria. Bazkal ostean bertsoariaren ekinaldia izango da eta, bidebatez, edozeinek du esku-bidea kantatzeko nahiz hitzaldiak egiteko.

«Oler-ti Eguna»-rako lanak bida-litzeko epea amaitu da dagoeneko. Azaldu diren idazkiak 118 dira, sailei dagokienez honela banatzen direlarik: 74 Lirikan, 2 Poeman eta 22 Bertso arloan.

Epaia-mahaja honako hauek osa-tzen dute: Martin Iturbe, Aurre Apraiz, Paulin Solozabal eta Aita Onaindia.

Ibilaldiak

Orreagara. Elurra azaldu baldin bada ere, ez du noski negu guz-tian iraungo, bideak eragotziz behintzat. Beraz, oraindik Orrea-gara joateko moduan izango gara, eta gainera bentaja batekin, orain, ez dugula jende gehiegirik aurkitu.

Hotz pixka bat pasata ere eta hau erropa lodiz eta salda beroz gaindi dezakegu mereziko du bida-jeak.

Iruineatik abiatuz, Huar-teko bide hartuko dugu. Hemendik be-rriz Errora doana. Mendiko portu pare bat pasa —Errokoa eta Mez- kirizen ondoren daudenak— eta Espinal edo Auritz-berri iritsi. Hemen izango da lehen geldial- dia. Auritz-berrik ongi irabazia du azken urteotan edertasunaren fa- ma —oso etxe zainduak, elurra- rentzako teilatu okerrekin, eliza berri eta polit bat...—. Dena de- la, ez da herri berria. Hemendik pasatzen omen zen Santiagorako bideetako bat, eta XIII mendean sortua izan behar du Auritz-berri. Auritz edo Burgeteren antz haun- dikoa den arren, Erroko bailada- koa da, Mezkiriz eta Erro beza- laxe.

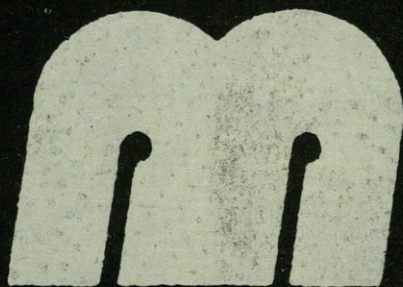
Auritzen ere etxe zoragarriak. Frontoiaren ondoko tabernan pote on bat har daiteke. Beharko, he- rri hotza eta sarritan elurtua ego- ten dena baita hau ere.

Orreagara-ko bidean, Auritz-tik irten eta laster, ezkerretara, etxe berri eder bat dago, edozein ho- telekin edo nahas daitekeena. Bai- na kontuz! goardiazibilen kuar-te- la duzue, Segoviako iheslariak du- darik gabe ahaztuko ez dutena.

Berehala gara Orreagan. Santia- goko bidea egiten zuten errome- sen artean tokirik famatuenetakoa lehengo mendeetan. Horren leku- ko, hospederia. Horrezaz gain ko- legiata, Santiagoren eliza, Sancti Spiritus-en kapila, XII mendetik XIVra eraikiak, batez ere XIIIan, 200 inguru urte lehenago ere zer- bait izan behar zuen arren hor bertan. Kolegiatan, XIII mendeko Ama Birjiña eder bat, dirudienez Toulousetik ekarria, Santxo Azka- rraren hilobia, eta baita bibliote- ka eta museo bat ere. Edozein txokotan, gizaldietan atzera joate- ko aukera. Areago oraindik Iba- ñetara igoz gero —eta igo behar noski—, gure arbasoek edo dena delakoez Roland eta bere mutilak garaitu zituzteneko tokira.

Ibilaldia mugatik gertu buka- tzearen, Luzaide edo Valcarlose- raino iritsi behar. Hemen paisaie edderaz gain, bazkaltzeko, eta behar izanez gero lo egiteko ere, tokirik aurkituko dugu. Muga pa- sa eta Donibane Garairako bidea har genezake, baina hau beste batetarako utzi behar.

kirolzaleen zerbitzutan

miner

donostia

271050 eta 270447

**cabinet
halsouet**

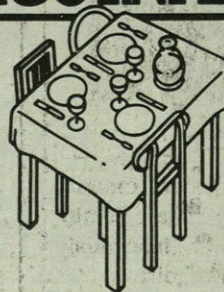
**Import-Export
Errepresentazioak**

41, Bld Victor Hugo
Tél. (59) 26.34.46. - 64500

Donibane Lohitzune

RESTAURANTEA

**KARLOS
ARGUIÑANO**

**Euskal Sukaldaritza
Berriaren partaide**

**ALFONSO XIII, 13
Tel. 830178**

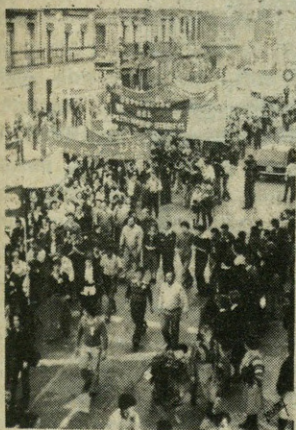
ZARAUTZ

1

BETI BEZALA, BERANDU. — Azken hilabete hauetan, Estatuko elizek zituzten aberastasun bikainenak lapurtu dituzte. Euskal Herrian bertan hor daukagu Aralarko San Miel elizan egin dutena, Cordoba izan da hamar bat lapurreta bizi izan duen beste probintzi bat. Honen aurrean eta probintzi honetako go-tzaia zenbait neurri hartzea erabaki du; elizan jendaurrean egoten diren baliozko gauzak ongi zaintzea eta gordeta daudenak elizatatik aterara eta leku segurogoetan sartzea.

Hau dena, leku gehienak hustu dituztenean noski, izan ere ez baitzuten pentsatzen horrenbeste «sarkrilego» zegoenik.

3

LANORDU GALERAK. — CEOek eman dituen datuen arabera, Urrian eta Estatu mailan galdu ziren lanorduak ia milioira iristen dira.

147 greba egin ziren eta hauk zuzenki 313.442 langilek eginak. Dena dela iturri berberak agertzen duenez urte honetako lehen hilabeteotan, iaazkoan baino greba gutxiago egin omen da. Noski, ez da arazo gutxiago daudelako izango.

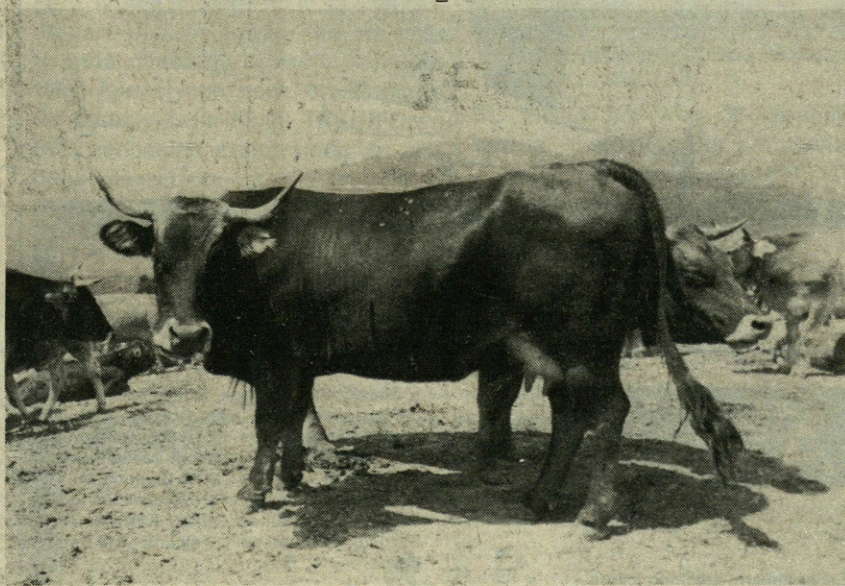

2

ANTINUKLEARREK KANPAINAREKIN JARRAITZEN DUTE. — Aste honetan giroak gehiegi lagundu ez badie ere, antinuklearrentzat hau ez da oztopo izan programatuta zituzten ekintza guztiak egin baitituzte. Hauetatik aipagarriena, ku-

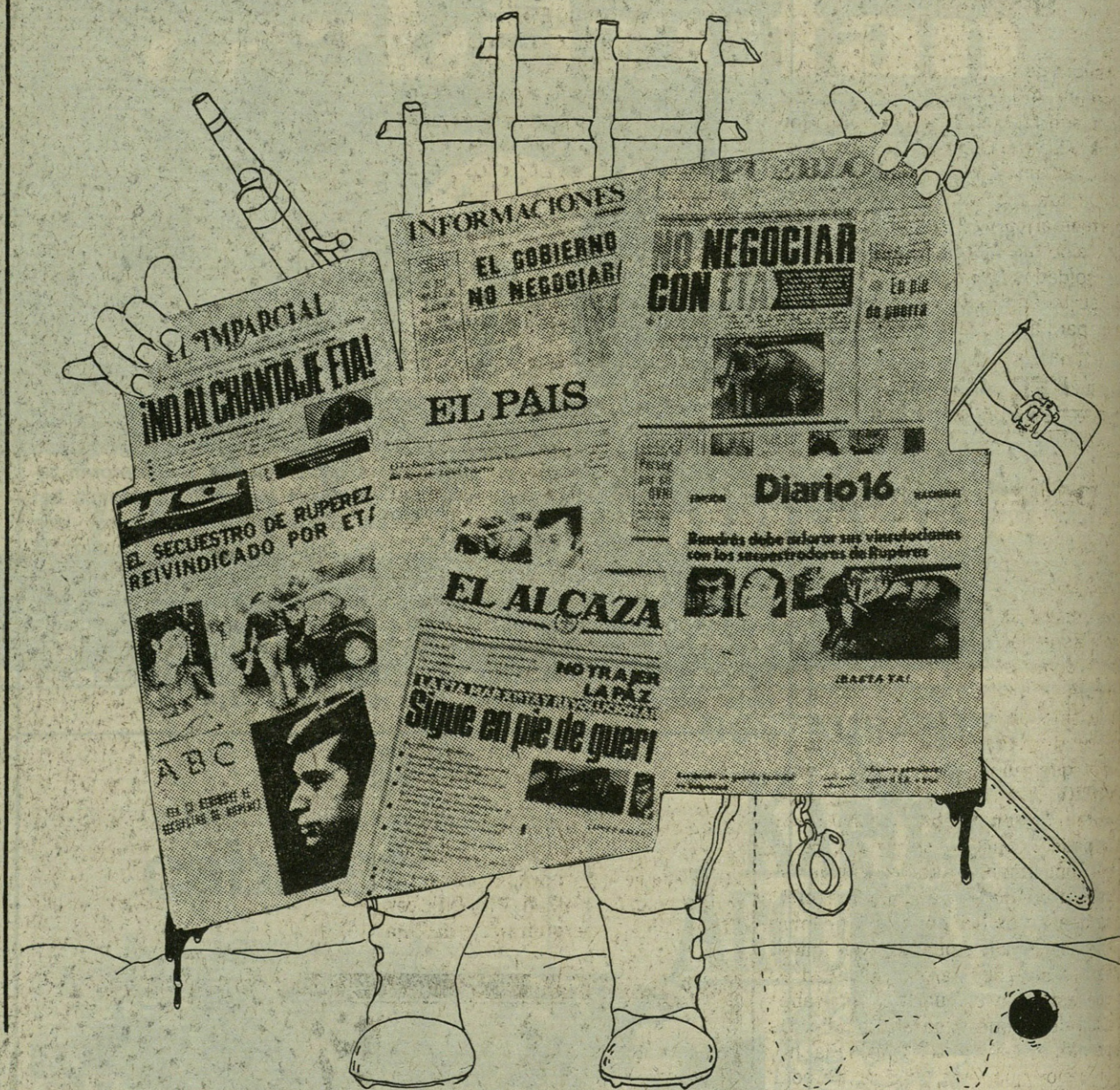
riositatez arengatik noski, Azaroaren 18ko arratsaldean egin zuten entierroa izan zen. Iberdueroren zerraldoaren laguntzaile txaranga bat eta jende multzo handi bat izan zen. Bukaera Kontxako hondartzan eduki zuen. Iberdueroren desagertzea desiratzetik errealtatera beldur gara oraindik pauso handiegia ez ote den geratzen, bitartean Lemoiz zentralearen eraikuntza badi-rudi aurrera doala.

4

KONTRABANDOA ERREZTEN. — Jakina da Euskal Herriko mugetan, batez ere Nafarroakoan ganadu kontrabandoa ugari izan dela eta gaur ere maila txikiagoan bada ere jarraitzen dela, baina gure eskuetara iritxi den berria askoz harrigarria-

goa zaigu. Albaceteko gizon batek zazpi milioien baloretako ganadua lapurtu du eta ez probintzi batetan bakarrik baizik dozena batetan, hori da profesionala izatea. Guardia Zibilek ez dute lortu lapurra atxilotzea.

ZERUKO ARGIA

Lehendakari: Kaietano Ezeiza.

Zuzendari: Elixabete Garmendia.

Zuzendari Ordezko: Pilar Iparragirre.

Erredakzioa: Joxe Luis Alustiza, Lurdes Auzmendi eta Gorka Reizabal. **Bilbon:** Gorka Abad eta Karlos Donoso. **Iruinean:** Txema Larrea. **Gasteizen:** Jose Inazio Murua. **Iparraldean:** Mikel Iribarren "Xinaberri" eta Astema.

Idazleak: Mikel Atxaga, Estepan Aldamiz-Etxebarria, Joxe Alkiza, Jokin Arostegi, I. Bujanda, Pello Lizarralde, Jon Urrujolegi, Jorja Cirera, Iñigo Lamarca, M. Auzmendi, Manu Aranburu, F. Ostolaza "Uztargile", J. M. Bujanda, Muxikina Taldea, J. J. Uria, Joxemari Velez de Mendizabal, Joseba Sarriañandia, Julen Kalzada, Andoni Sarriegi "Murumendi", Xalbardin eta Kaietano Ezeiza.

Marrakzi eta diseinuak: Antton Olariaga, Larrarte, Tororo, Joxemi Zumalabe, Mikel Plazaola, Ramón Agirre eta M. Artola.

Argazkilariak: Arturo Delgado, Loubet, Philippe Etxeberri, Luis Otaegi, Luis Mitxelena, Txema Ormazabal, Koldo Aretxaga eta Tomas Arozena.

Publizitatea: Joxe Mari Ostolaza.

Fotolitoak: Ernio, S.L.

Jabea: Nafarroako, Kantauri eta Aragoiko K. Donostia, Okendo 22, Telf.: 42-77-86.

Moldiztegia eta Idazkola:

EL DIARIO VASCO. Ibaeta - Donostia.
ALVAREZ IRAOLA, Ibaeta - Donostia.
EGIA, FOTOKONPOSIZIOA. Egia - Donostia.
D. L.: 80-1963.

HARPIDE SARIA:

Barruan	1.900 ptz.
Korreo Batsuneko herrietan	2.100 ptz.
Atzerietako beste herrietan	2.400 ptz.
Airez	3.800 ptz.
Salmenta (ale bakoitza)	60 ptz.

**fuerza
nueva**

interviu

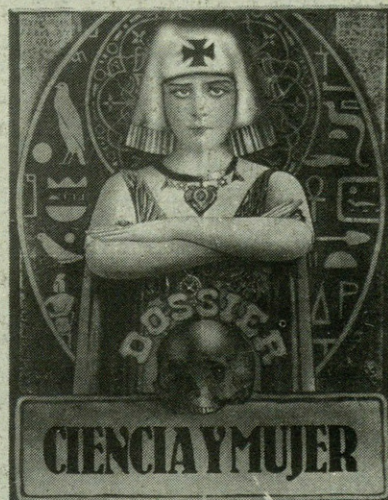
polizia mintzo

rioridad del hombre blanco, sembrada insistentemente por la propaganda neo-colonialista. El proceso legal seguido en 1976 en Luanda —con todas las garantías jurídicas y la presencia de observadores internacionales—, no sólo puso en evidencia a quienes patrocinan, organizan y permiten la existencia de banderines de enganche mercenarios en sus países, sino que se convirtió en un juicio histórico contra éstos».

nehork esan ez duena

«Nadie ha subrayado, hasta ahora, algo que salta a los ojos: que APOCALYPSE NOW describe unas aplastantes victorias norteamericanas. cuando lo masivo, lo incuestionable en Vietnam fue la derrota militar de Estados Unidos. Esto, sencillamente la película no lo admite. Frente a los problemas de la guerra, del militarismo y del colonialismo —temas políticos de primer orden—, Apocalypse Now mantiene constantemente una posición netamente de derecha. ¿A qué espera entonces la crítica de izquierda para denunciarlo? «Hau eta beste mila gauza dio Ignacio Ramonetek «Apocalypse now: un discurso de derechas» kritikan. TRIUNFOren 877. zenbakian argitaratzen da, eta pena merezi du.

EL VIEJO TOPOren 38. zenbakitik hartua. Honen atzetik datorrena interesgarria.

LAS PROVINCIAS VASCONGADAS

ALAVA, GUIPUZCOA Y VIZCAYA

Fallecieron el 25 de octubre de 1979
(enterradas vivas en la urna electoral)

R. I. P.

[illegible]

RUEGAN una oración por su pronta resurrección en la Hispanidad

Los funerales se celebrarán todos los días y a todas las horas en los corazones de los españoles con honor.

IGLESIA MUNDOn 189. zenbakitik hartua.

bakoitza bere hildotik

Azaroaren 12an Santanderren, Malieñoko «Equipos Nucleares» faktoriari 400 milioitik gorako galerak kosta zitzaion atentatuaren autore ETA(m)a azaltzen zenerako, PSE-PSOE alderdiak bere bigarren kongresoa hasia zuen.

—Invito a los congresistas a pasar a la acción contra el terrorismo.

Mugica Herzog jaunak emandako hitzaurreari jarraituz, «un Euskadiko Ezkerra descafeinado» ez dutela nahi izan kontuan izanik, kongresistak jarraitu zuten bere lanetan.

—Zer gertatuko da Nafarroaren arazoarekin?

Galdera jende askoren buruan zegoen, nahiz erantzuna PSOEko zenbait buruzagik alde aurretik emana izan. Hau azpimarratuz edo, kongresoak oraindik erabakitzeak aukera izan baino lehen, Balduz eta Arbeloa jaunek —Del Burgo eta abar UCD-tarrekin batera— Tarradellas jauna Iruñean errezibitzea erabaki zuten. Nahiz HBek «No grata» zela bisita hori agertu, PNVec bidaia horren oportunismoa salatu, eta beste ezkerreko alderdi zenbaitek antzeko iritzia azaldu, Tarradellas errezibitua ez ezik oparitua ere izan zen.

—Nolaz dago Ziadela itxia?

Seguritate neurri haundiak eskaini zitzaizkion Generalitateko lehen-dakariari. Pasadak ere egon ziren, hala nola, Ziadela —Iruñean hainbatak bisitatzen duen parkea— istea otordua «bake» giroan dastatzeko. Tarradellasek garbi azaldu zuen zeharo liberala zela, eta hitz gutxitan, nahiz eta bere bisiten aurka agertutako alderdi guztiri Catalunya-ra joateko gonbitea bota, bost axola zitzaiola guzti hauek esandakoa.

Bitarte horretan gauzak argitzen zihazten gure lur honetan. Mikel Arregiren hilketaren ondoren Arabako gobernadore zibilar Ezequiel Jaqueto Molinerori ordena publikoa nolakoa izango zen autonomi estatuto denbora honetan galdetu zitzaionean, erantzuna jaso zenean itxaropen guztiak lurrera erori ziren.

—El mantenimiento del orden pú-

blico no va a cambiar de manos, y por tanto de la seguridad ciudadana se seguirán encargando los cuerpos de seguridad del Estado.

Eta indar hori garbi agertu zen Iruñean, HBko partaide zen Mikel Arregiren hilketari buruzko asanblada egin nahian jendea bildu zenean. Poliziak emandako kolpe eraso z jende asko gertatu zen zauritua, koalizio horretakoak diren Patxo Zabaleta, eta Garcia de Dios bezala.

Azaroaren 15ean, Donostian, Tomás López de Diego teniente koronelak atentatu bat izan zuen, grabe zauritua suertatu zelarik. ETA(m)ak erreindikatuko zuen ekintza honen oihartzuna beste kasuetan bainan motzagoa izan zen, Rupérez baihaketak haundiagoa izan baitzuen.

Hurrengo egunean, hilak 16, Juan Luis Agirreurreta hila izango zen Arrasaten. Komando Autonomoak erreindikatuko zuten, zera esanez: «era colaborador de la Policía y coordinador de elementos de ideología ultraderechista y perteneció a la ex-Brigada Político Social».

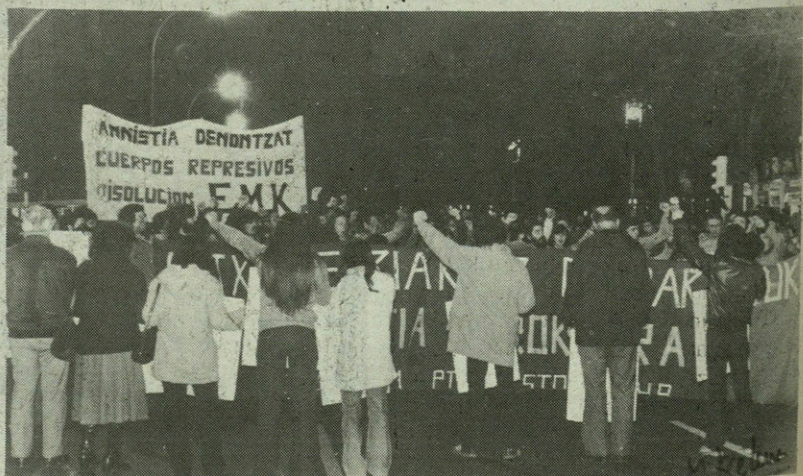
Egun horietan ospatzen ari ziren, bai Arrasaten, bai Legorretan, Zapa, Roberto eta Emiliren hilketa gogoratzten zuten ekintza eta manifestal-

diak. Nahiz eguraldia oso ona ez izan, jende frankok parte hartu zuen guzti hauek.

Eta bitarte horretan eta zenbaki hau istera goazenean, detentzio pilo bat egon da. Bizkaialdean, Nafarroan, Araban eta Gipuzkoan. Poliziak jende frango eramana du komisaldegietara, askori lege antiterrorista aplikaturik, nahiz egun gutxi barru kaleratu beharrean egon.

Astearen amaierak eta PSE-PSOEren kongresoaren bukaerak bat egin dute. Lehendakari —Juan Iglesias— eta idazkari orokorra —Txiki Benegas— berberak dituzte, bainan aldaketa frango egon da beste postuetan. Diotenez «nazionalista» tendentziak irabazi du. Dena dela Nafarroaren arazoa «zatiketa egon ez dadin» lehen bezala gelditzen da, autonomia bultzatzekotan dira eta Parlamentuan postu asko irabaztekoan. Guzti hori lortzeko, kontuan hartu behar Txiki Benegasek esandako hitzak: «No se puede reconstruir este país desde las metrallas, sino desde la paz y la libertad. Insistimos en que exigimos y exigiremos la libertad de Rupérez, aunque nos llamen reaccionarios, y los que lo tienen secuestrado son personas que no defiende la democracia ni la libertad». Garbi gelditu da ba nork defendituko dituen gauza bi hauek.

P. I.

bahiketa baten oihartzuna

Estatutoaren ondorengo lehen behiketa. Javier Rupérez diputatua, UCDren Internacional Harremanetarako Idazkaritzaren bozeramalea ETA (pm)aren komando batek bahitu zuen azaroaren 11n. Bere truke gaixorik grabe aurkitzen diren bost preso eta CGVek antolatutako bortxaketa instituzionala aztertuko duen batzorde bat eskatu zituzten. Inoiz ez da ekintza bat izan hainbeste tokitatik salatua. Inoiz ez da ekintza bat izan munduan zehar hainbat zabaldua.

negoziaketarik ez

Azaroaren 11n bahitua izan zen Javier Rupérez. ETA(pm)ek erreibindikatu zuen ekintza hau, baina hori gertatu baino lehen Madrilen zenbait hipotesis zabalduak ziren. Honela, «El País» egunkariak bahiketaren autoretasuna eta arrazoiak nahiko zabalki aztertzen zituen.

—Posibles autores y motivaciones: ETA y amnistía; el Polisario ante el aniversario del acuerdo tripartito de Madrid; los GRAPOS y los grupos de izquierdas o derechas latinoamericanos.

Aukera desberdin asko. Cuadernos para el Diálogo-ren fundatzaileetako bat izandako Rupérez, harreman internazionaletan hain ondo eta sakonki portatutako Rupérez, zeharo liberala eta progresista zen Rupérez... Lasten hasi ziren salaketak. PSOE, PCE, eta noski UCD izan ziren lehenetariok bere asmoak garbi azalduz.

—Dena dela eskatzen dutena, badaezpada ez.

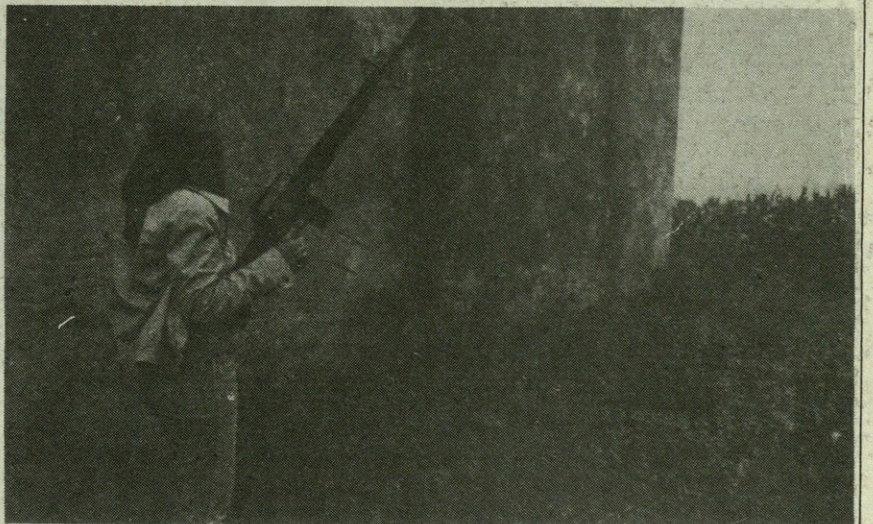
Hilaren 13an agertu zituen ETA(pm)ek bere eskakizunak. Gaixo grabe aurkitzen ziren bost preso askatzea eta CGVek antolatutako bortxaketa instituzionala aztertuko zuen batzordea osatzea. Aipatutako preso gaixotasunak hauek ziren: Antonio Etxezarraga bihotzetik gaixo; Domingo Irisarrik odolean azido urikoa; Ignazio Agirrek esteetako ulzera; Juan Ignazio Mentxakak duodenoko ulzera; eta Enrike Zurutuzak gorputzean hiru bala. Preso hauk talde desberdinetakoak dira, ETA-

(pm), ETA(m) eta Komando Autonomoetakoak, alegia.

Bainan ETA(pm)ek hasitako «Estatutoarekin presoak kalera» kanpainaren hirugarren fase honek aurkitu zuen etsai franko.

—De ninguna manera se puede ceder ante el acto de fuerza y terror que supone el secuestro.

Felipe Gonzalez eta Santiago Carrillok bat egin zuten kasu honetan. Estatu mailako alderdietik kanpo, Euskal Herrikoak ere hasi ziren salatzen. Garaikoa ere jauna garbi agertu zuen CGVek ez zuela pentsatzen bortxaketa instituzionala aztertzeko batzordea osatzea. Eta Juan M.ª Bandresen garbi agertu bazuen Rupérez adiskide bezala kontsideratzen zuela aintzinean egindako mesede batengatik eta ekintza ez zuela

batare ondo ikusten UCDren diputatuaren askatasuna eskatzen zuelarik, Euskadiko Ezkerra ere ez zen atzera gelditu.

oihartzun internazionala

Baina «etxeko» salaketak txiki gelditu ziren, kanpokoen berri jakin zenean. OTAN, CEOE, Europako Parlamentua, Europako estatu guztiak —Mendebalekoak eta Ekialdekoak elkarturik—, EE.UU., Arabia, Afrika eta Hego Amerikako zenbait estatu. Inoiz ez da ikusi hainbeste batasun. Denek bat egin zuten Rupérezek bahiketa salatzeke.

Amnisty International, bere egin-kizunari jarraiera emanaz, UCDko «preso»aren askatasuna esijitu zuen. Eta Erromako Aita Sainduak ere garbi agertu zuen bere nahia, espainolez mintzatuz gainera.

—Quiero dirigirme a quienes han secuestrado al señor don Javier Rupérez —adierazi zuen— distinguido miembro del Congreso de Diputados de España. Sé que esta acción ha sido deplorada y condenada sin paliativos por la opinión pública.

Gero garbiki azpimarratu zuen bahiketak suposatzen zuena.

—La violación de la dignidad de

una persona que repercute en ofensa para toda la sociedad.

Eta azkenik, libratzeko eskakizuna modu berezi batez.

—Pido al Señor que ilumine vuestra inteligencia y mueva vuestro corazón, responsables del secuestro, para que, guiados por principios de convivencia y por sentimientos de humanidad, liberéis espontáneamente al señor Rupérez y pongáis fin a la angustia suya y de su familia.

Beste presoei ez zuen ezer esan.

fleksibitatearen aldekoak

Gobernua eta zenbait alderdi negoziaketaren —inongo negoziaketa— alde ez bazen agertu ere, baziren fleksibilitatea eskatzen zutenak. Hauen artean Rupérez beraren familia. «Considero importante que el Gobierno no identifique la firmeza con la intransigencia y que ETA no se siga equivocando en identificar a su enemigo con un régimen democrático que ha promulgado la Constitución y el Estatuto de Gernika» adierazi zuen anaia batek.

Bestalde, Euskadiko Ezkerrak, ETA(pm) bezala preso daudenen familietakoak e.a.ek ere negoziaketetan hasia eskatu zuten, Josep Me-

liák garbi azaldu zuen ez zela horren aldekoa eta, momentuz, beste gauzarik ez da jakin ahal izan.

Poliziak Madril eta honen inguruak ondo mihatu zituenean, Euskal Herria aldera jo behar zela pentsatu zuen. Detentzio pilo bat egonda egun hauetan —nahiz bahiketa-rekin zerikusirik izan ez—. Dena dela, zenbaki hau isten dugun momentuan ez dute komandoko inor arrapatu.

eta (pm)ren eritzia

Hainbeste salaketak esijitzen zutela zerbait eta, ETA(pm)ek ere erantzun zuen. UCDren gobernuak prentsa mailan duen indarra erakunde militar batek ezin duela inoiz izan azpimarratuz, salaketa gehienak inperialista interesak gehienbat defendatzen dituztenen aldetik etorriak zirela adieraziz, Javier Rupérez ez dela Euskal Herriak jasaten duen errepresio politikotik at da goen pertsona bat, baizik UCD eta honen gobernuko zuzendari ejekutibo bat dela berrepikatuz.

—Creemos que Amnisty International ha cometido un error de cálculo al pedir la libertad de Rupérez. Los presos son cientos y los exiliados muchos más. Las torturas son cotidianas en Euskadi y, asimismo, los controles salvajes con muertos y heridos.

Detentzioak, katxeok, UCDren gobernuak duen Euskal Herriakako «bahiketa» gogoratuz, Amnisty Internationalaren eskakizunaz harritzen dira.

—Nos sorprende que ese organismo de denominación tan humana olvide todo esto y se acuerde sólo de un preso. ¿Será porque es miembro del poder oligárquico?

Juan Pablo II Aita Sainduari ere erantzuten diote, Euskadin egondako bortxakeria salatzeke mila aukera izan duela gogoratuz eta

—es significativo, que el Santo Padre se acuerde de la violencia sólo cuando ésta es utilizada por los oprimidos en defensa de sus conquistas, de esas conquistas arrancadas con mucho dolor, con muertos, torturados, presos, exiliados y humillaciones de todo tipo».

P. IPARRAGIRRE

"a romeria" galizian

Hiperpolitizatuta gaude. Politikaren maixuek karnet aterata dutenez gero Askatasun, sozialismo, berdintasun, abertzaletasun, herrikoitasun, anaikortasunaren profeta-mesias-divo multzo ugari bat plazaratu zaigu. Egiaren aintzindari, etorkizunaren ikusle mireskorrak, «betiko» borrokalariak, klandestinitate latzean landutako nortasunak, atzerrian bizi izandako «gogorak, amoreman ez dutenak, «etsi» hitza ezagutzen ez dutenak inoiz ez, Herriaren ize-nean mintzo direnak... Bortxakeria, tiroak, atzerriratuak, kontrolak, presoak, manifestapenak, hilketak, ejekuzioak, gartzela, heriotza, zigorra, polizia, funeralak, eta antzeko abar luze bat dugu eguneroko jaki madarikatua.

Bainan Herri baten zutabea zerbait gehiagotan sustaitzen dela uste dugu. Festa. Herri baten bizia osatzen duen mila alor motatako bat jaia dugu. Malkoak pozaz ala tristuraz sor daitezke, eta malkoa gizonari erabat loturik zaio.

herri festa

Festa. Jaia. «A Romeria» Galizian. Ez dugu inongo errealitaterik estali nahi, osatu baizik. Bainan gaur erromeria ere Galiziako zerbait da. Erromeriak bizirik dirau Galizian. Erromeria ere errealitatea den zerbait dugu.

Erlijioa, mitoa, majia, festa nahia, festa beharra, etena, dira erromeriaren oinarriak. Okzidente osoan suertatu diren denak bezala, Saindutegi batek eragindako debozioak bultzatuak dira Galiziako erromerieren iturburuak.

Erromeria erlijioan soilik sustraitua balego agian aspaldidanik desagertua egongo litzateke. Eta agian ere profano jokamoldea izan da erromeriaren bizia iraunarazi duenatariko osagarri garrantzitsu bat.

Ugari jatean, ugariago edatean, dantza egitean, herri tresnak jo eta entzutean, aspaldidanik aldendurik diren lagun eta sendiak birikustean datza profano jokamoldearen gakoa.

Erromeriak bere eragin bizkorra ukan du Gailego pertsonaren, herri

ezberdin baten partaide bezala, nortasuna gorpuzten.

Pulpo, erroskilak, enpanadak, tokian tokiko ardoa, itxu abeslariak, saltzaile ibiltariak, andregaia edo senargaia aukeratzeko sasoiak, hauzo, hauzotxo edo herrien arteko gorrotoak leuntzeko ala borroka odolgarri baten medioz suspertzeko krudelki: hau dena aurki dezakezu (edo zenezake) edozein erromeritan. Bakoitzaren eguneroko bizi aspergarrian eten bat, etsipen bat, zuk aukeratutako egun bat, norbera izateko sasoiak, muino baten gailurrean.

o meigallo

Gaur, adineko jende batek sinesen du zalantzarik gabe «O Meigallo» honetan. Pertsona bat «meigallo» turik egotea, bekaizkeriaz demonioa pertsona batengan barruratzea du esannahitzat. Sorgintze bezala erabiltzen zituzten meigek. Bere senargaiak engainatu eta utzi duen neskatilla izan ohi da biktima.

Erromeri batzuk, kostaldekoak batipat «herba da namorar» aurki daitkeen lurraldeetan kokatzen direnez gero, oso egokiak dira maiteñoa aurkitzeko, San Andres de Teixido adibidez.

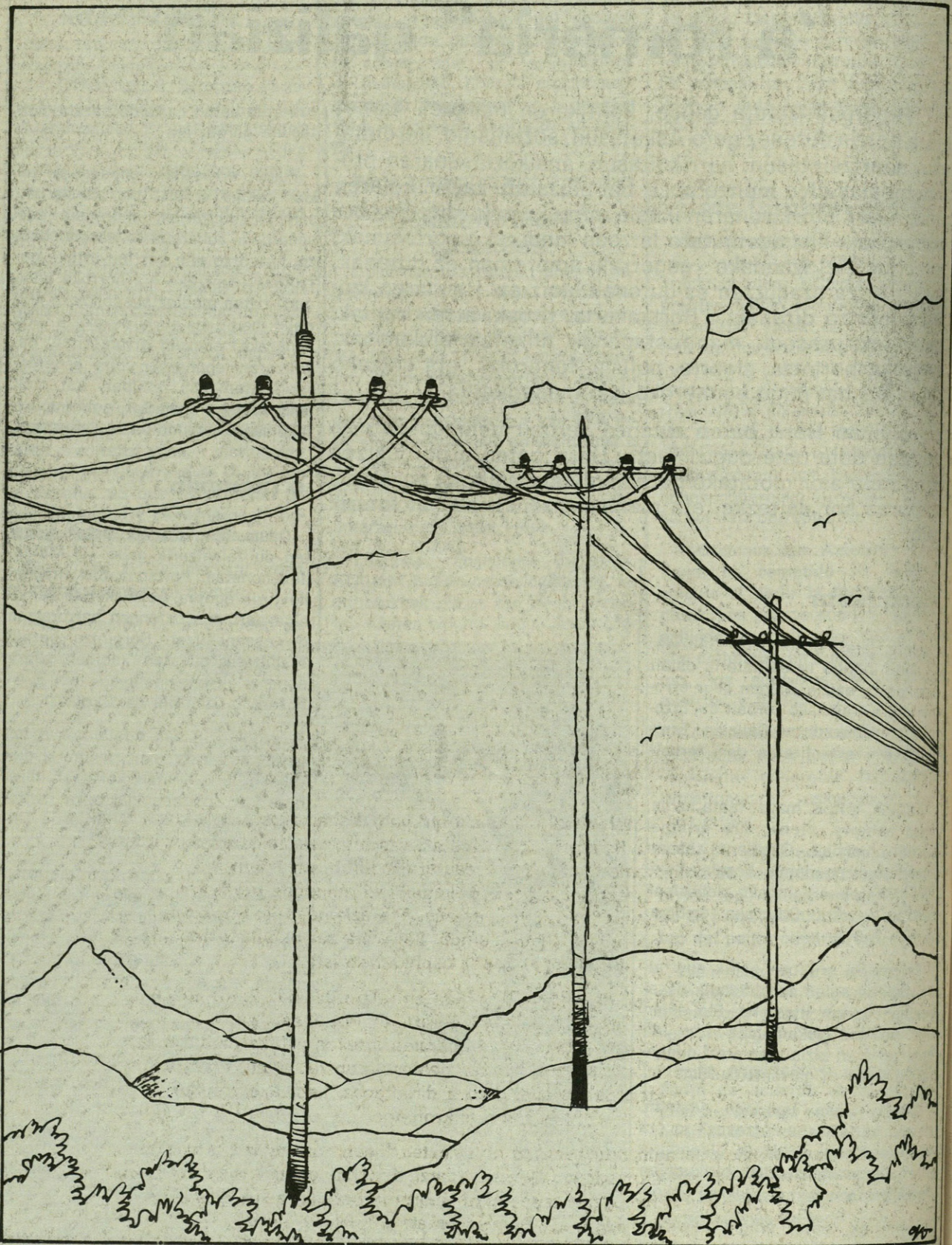
Lanzada eta Fisterra erromerietan seme alaben bila joan ohi da sinesduna: Mugian dagoen Nosa Sera da Barcara adar arazoak dituztenak joan beharrean aurkitzen dira. Erromeria eta «beste» errealitatea lotzen hauxe datorkit gogora, hainbat lekutan abesten diren koplak:

Meu señor San Andrian
e un santo moi milagreiro
pedinlle un home bonito
déume un cara de carneiro.

Zenbait euskal lirikok gogoan ukan bitza hitz hauk.

HORMAK

prekontseilari maskaratua

koldo eta ramon

Argazkiak: Txema Ormazabal eta "Euskal idazleak gaur" liburutik hartuak.

bagoazela eta...

Azkenaldiko astelehenetan, lana entregatu behar zuten egunean, ez zegoen Koldo eta Ramon —Izagirre eta Saizarbitoria— lokalizatuko zituen amaren semerik, «busca y captura»n ibilita ere. Aurreko aldian, «baietz astea gaizki bukatu» utzi zutenean gertatua gogoratuz, susmo txarra gure artean. Eta azkenean konfirmazioa. «Oh Euzkadi»rik ez dugu gehiago egingo. Bale, eta zer esplikatu irakurleei? Ba onena, beraiek esplika dezatela.

Bueno, hori izan da elkarriketa hau egiteko aitzakia. Gero, noski, ez gara horretan bakarrik geratu. Eta azkenean, guk egindako elkarriketa adina izan da beraien artekoa —hika bien artean, zuka gurekin—. Izan ere, batzuk, gehienak, entrebistatuak izateko «jarri» egiten dira. Hauei, berriz dirudienez, bost axola sudur aurreko mikrofonoa.

Beharbada egin dituzten edo ez dituzten lanen zerrendaz eta euskal literaturgintzan suposatzen dutenaz idatzi beharko genuke hemen. Baina, tokiz urri samar gabiltzenez, hori libururen batetan aurki dezazuen utziko dugu, eta Ramoni ematen diogu erreleboa.

—«Gazte naiz» harek utzitako nostalgiatik edo, beti uste izan dut jendea elkartzeko errebista inportantea dela, baina ez tribuna bat bezala, baizik eta jendea ezagutzeko, proiektuak egiteko. Aldizkari batek bizitza ez du kalean bakarrik izan behar, baizik beste era bateko bizitza bat, honela, «Gazte naiz» en astero egiten genituen bilerak. Maila honetan uste dut ZERUKO ARGIAk hori ez duela bete; liburuen bitartez ez da erraza jendea promozionatzea, errazagoa da folio bat edo pare bat idaztea jendea animatzeko, bultzatzeko eta honetarako elkartzea beharrezkoa da; horrela, aldizkariak zita leku bat izan dira, batez ere jendea animatzeko eta ezagutzeko eta ez idazle bakoitza bere etxean egoteko.

Uste dut horregatik beti eduki dugula bai guk eta bai mundu guztiak aldizkari bat egiteko grina eta literatur korrante gehienek hasiera aldizkari batetan izaten dutela, c-fari bat, postreak, kopak eta aldizkari bat egiteko gogo. Orain, pena da, baina hemen egiten diren aldizkariak ez dute literatoaren beharkizun hori betetzen eta ez dut esaten nobelagile edo poeta, baizik eta literatura, XIX mendeko periodiko haik zirena ezta, opinio, eritzi, ensaio aldizkariak.

Eta gero, guretzat grabea, nola gu behartu gaituzten eta beharbada zuek zarete horretan kulpableenak, estiloa gordetzera eta nola neri behintzat momentu konkretu batean oso zaila zitzaidan estilo horretan gauzak esatea, nik Z. ARGIA n serio ezin nuen hitzegin, hori beharbada beste problema bat da, baina...

—Lehengo Z. ARGIAk edo «Gazte naiz» sekzioak behintzat betetzen al zuten idazleen harreman leku izate hori?

—«Gazte naiz» eta «Herriak eta gizonak». Hau uste dut plataforma interesantea izan zela jende asko formatzeko, ez irakurleak bakarrik, baizik eta idazten zutenak ere bai. Hau da neretzat oraindik superatu ez den orrialde bat ensaio politikoan, Rikardo Arregik egiten zuena.

Orduan, nik uste dut inportantea dela eta Z. ARGIAkook egin behar zenutekeela buelta eman eta berriro topaleku egin, ez? Herriko plaza ez inprimategian baizik eta benetan, fisikoki.

—Harlari jarral'uz, «Gazte naiz» eta «Herriak eta Gizonak» en garaitik USTELA aldizkariaren garairaino salto bat dago.

—Guk bitarte horretan kantanteekin jaialdi bat egin genuen eta bertan erabaki zuten «Ez dok hamairu» izena erabiltzea eta JARRAITIK kanpora geratu ziren, orduan uste dut hasi zirela arazo politikoak sortzen, eta ELA-ETA zen arazoa.

Bueno, eta nik liburu bat idatzi nuen, «100 merto», hemen ezin izan nuen argitaratu eta konkurtso batetara presentatu nintzen, MUGALDERen konkurtsora eta lehen saria eman zioten. Gero Haranburuk argitaratu zuen eta sekuestratu egin zuten.

—Eta zuek biok, nola elkartu zineten?

—Ba, anekdota baten bidez elkartu ginen, benetan kasualitate hutsa izan zen hura, nik uste dut 75. urte hasieran izan zela.

—Gogoratzen nauk Eguberriak zirela pinoi batzuk eraman nituelako hire etxera joan nintzenean, dio Koldok.

—Beste denak etorri eta ardoa edatea besterik ez zuten egiten; nahiko gizarajoa zen hau, ja. Eta hemen hasi ziren gure harremanak.

—Bueno, eta USTELA aldizkaria ateratzea, nola izan zen?

—USTELA erabat literarioa zen eta

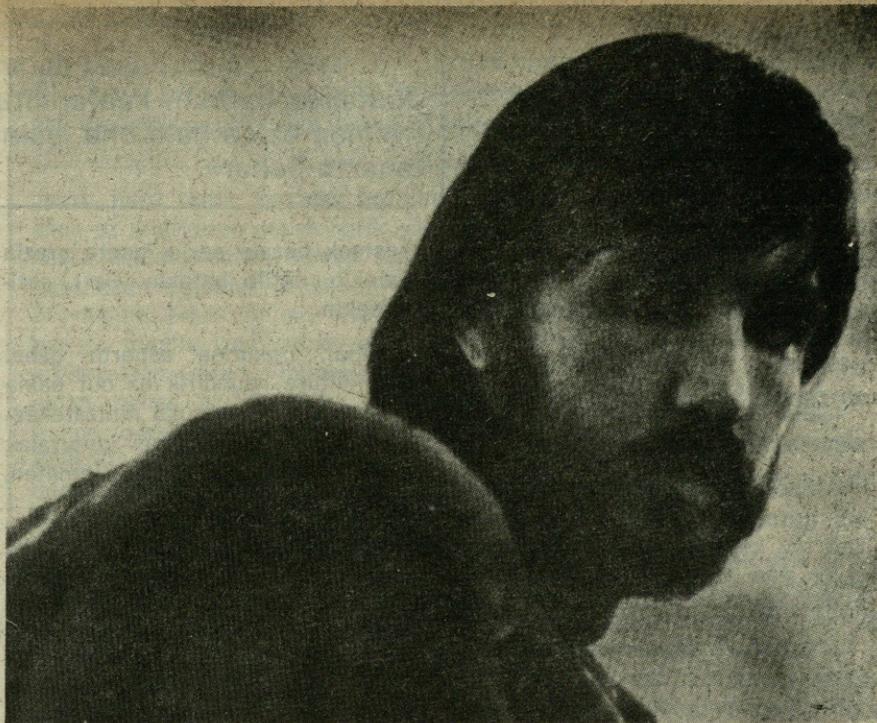
horietan politikoena **MERMELADA** izan zen, bion artean egin genuena, besteak beste. Aldizkari batek ez du literarioa bakarrik izan behar; gogoratzen naiz Oteizarekin sartu ginela, bilinguismoaz hasi ginela, etabar. Gero erreforma etorriko zen eta parlamentarismo hau eta beste eta guretzat, txorradak esaten ziren neurrian, txisteak egiteko «terreno abonado» ez? Ajuriaguerra, Monforte, gainera nola orduarte txisterik ez zen egin.

—**USTELA** ekonomi aldetik kalamitosa zen eta batez ere salmenta aldetik eta gero horrek ematen ziotuen lan administratiboak, baina politena rebista egitea zen.

—Gero, **Z. ARGIA**ko «baitetz astea gaizki bukatu» egiteko Bernardo, Ibon eta laurok elkartu ginen, baina beste biak guk konbenzituta etorri zirenez eta ez gehiegi, utzi egin zuten eta gero **ZERUKO ARGIA**n krisis bat izan genuen.

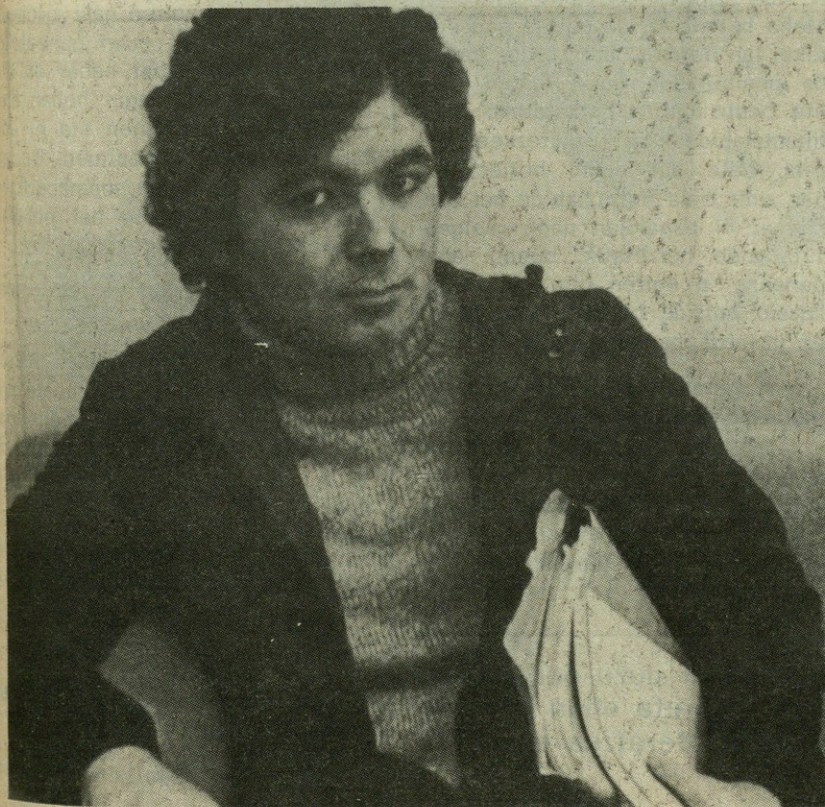
—**ZERUKO ARGIA**rekiko krisisa?

—Bai, utzi egin genuen, gogoratuko zarete noski. Beste aldizkari berri bat atera behar genuela eta **OH EUZKADI** atera genuen; hura oraindik kalamitosa goa gertatu zen eta berriro **Z. ARGIA**ra. Nik behintzat ez dut berriz aldizkaririk aterako, liburuxkak egiten jarraituko dugu eta kito.

«Bai guk eta bai mundu guztiak badugu aldizkari bat egiteko grina; literatur korrante gehienek hasiera aldizkari batetan izaten dute, afari bat, postreak, kopak eta aldizkari bat egiteko gogoia».

«Oraindik ez dago bilinguismoaren teorizazio bat, eta Iluskal Herria bezain toki konfliktibo eta aberatsa hizkuntza mailan seguro ez dagoela bazter guztietan... Hortaz baditugu gure teknikoak, baina ez digute ezer aklaratzeko».

—Hi, bai, aldizkari berriren bat atera beharko diagu.

—Bai, bueno, baina mundiala.

—Anekdotak alde batera utzita, hor azken finean literatura urgintza dago, euskarazko literatura urgintza hori ia zer demonio den.

—Egia esan neri ez zait inporta. Neretzat eta literato izan nahi dueneko adoleszenzia bukatu duen batentzat, asuntua asteroko lan batean hastea da eta lanerako nolabaiteko kapazitatea daukan norbaitekin, Ramonekin, eta neretzat batez ere oso inportantea izan zen norberaren lanarekiko distantzia eragiten duelako, norberaren lanari buruz nolabaiteko eszeptizismoa sortzen duelako dudarik gabe. Zergatik? bueno, astero artikulo bat egitean, nolabait haiz politikaren jorrazaila, literato, euskeraren haustaila, garai batetan holako zerbait izan gintuztean eta era berean txistosoak.

—Ni hala ere seguru negok edozein periodistak baino lau aldiz

denbora gehiago inbertitzen genuela lan horietan, seguru, seguru. Baina gero lanak sarritan frustratu ere egiten dik.

—Hau uste diat askoz nabarmenagoa «Oh Euzkadi»n izan dela baina besteetan ez. «Baietz astean»-en benetako elkarlana egiten genuen: lanak diskutitu, batak besteari argumentoak entregatu eta artikuloa ia nahiko mamitua gertatzen zen.

—Eta gero zergatik hasi zineten elkarriketak egiten?

—Beste bizigarri bat bilatzearren, bai guretzat eta bai Z. ARGIArentzat, gu zuek baino Z. ARGIAzaleagoak izan gara eta hori ez duzue sinistuko baina egia da.

—Bai, gero akaparatzea ere pentsatu genuen... hori bai ez zenekitela, baina nolahani ere nolabait Z. ARGIA betetze lanean lagundu nahi genuen eta bai baitakigu elkarriketak irakurtzen direla.

—Baina ez dakit oso garbi gertatzen den, liburu idazle errekonozituak izanda, aldizkari batetan lanean aritze hori.

—Garai batean behintzat guk horrela pentsatzen genuen, ez, literatura herri funtzio sozial bat bete behar duela, ez liburuena bakarrik, eta batez ere kontutan hartuta gure literatura ez dela beste munduko gauza eta ez gurela ez Carpentier, ez Lezama, ez Joyce eta ez Axular ere. Enfin, gure lana nahiko eskasa da eta gure literatura militantzia den neurrian, literatura sozialago bat ere egin genezakeela, ez? Eta garai batean pentsatzen genuen eta gaur ere bai beharbada, bagenituela gauza batzuk esateko, orain ere, bilinguismoari buruz, sanidadeari buruz...

—Euskara batuari buruz, eta beste era batetan gainera.

—Hori da, ez antiperiodistikoa zela pentsatzen genuen modu batean, esate baterako ANAITASUNAKO roiloak, ZEHATZ, JAKIN, tal... Beste era batera esan zitekeela,

«Hemen beti esan da, militantziarik ez, militantzia boluntarismoarekin konfundituz, eta ez, beharbada boluntarismoa ez da hain ona, baina militantzia ez dugu zergatik ahaztu behar».

besteak bezain serio, beste grazia batekin, estilo batekin. Hori, estiloarekin.

—Bai, irakurlea aspertu gabe. Nik kultura haundirik ez dut baina ikusten dut ailegatuko nintzatekeela, zenbait gauza, gai kulturalak edo, modu amable batean ematen, roilero jarri gabe.

—Bai, esate baterako, bilinguismoari buruz kristoren roiloak, eta oraindik ez dago bilinguismoaren teorizazio bat, eta Euskal Herria bezain toki konfliktibo eta aberatsa hizkuntza mailan seguru ez dagoela bazter guztietan. Aberatsa esan nahi dut, txoke linguistikoarengatik; seguru hemen ematen den espektroa toki gutxitan ematen dela. Hortaz baditugu gure teknikoak ere, baina ez digute ezer aklaratzen.

—Eta orduan, zergatik ez horretan jarraitu?

—Bueno, nik uste dut problema inportante bat zera dela, bide horretatik profesionalizatzearena... beti horretara ailegatzeko gara, eh. Maila batean ia lan serloa edo egiteko, lan normal baten orduz kanpo ba posibilitate gutxi izaten dela eta beste gauza batzutarako gaur finantziabideak aurki daitezkeen bezala, uste dut asmo horietarako oso zaila dela fintntziabide bat aurkitzea; ni aspaldian nago resignatuta alde horretatik, bueno, ahal denean, ba egiten dira halako inkursio batzuk, baina tira, zergatik ez jarraitu, ba horregatik.

—Azkenean hortaz, ez profesionalizatzearen problema.

—Ikusten duzu, esate baterako gure aldizkari batetan ez da posible. Bueno, finantziabidea, nik uste dut finantziabidea ez zela problemarik haundiena hileroko bat ateratzeko.

—Bueno, baina guk beste apostu batzuk genituen, propagandarik ez ateratzea bat.

—Bai, baina papera finantziatzen, hori duk beste bat. Lana, lan ordutatik kanpora egin beharko genian eta bueno, gainera lan hori, proiektu hori aurrera ateratzeko, batez ere ehundik hirurogei edo hirurogeita hamabost gustatzen ez zaizkizun lanetan jardutea suposatzen badu. Esate baterako errebista bat ateratzeko inprentara joan beharra, distribuitu beharra eta horrelako zératan ibili beharra.

—Baina ZERUKO ARGIAren kasoa ez zegoen inprentaren eta distribuzioaren problemarik, hortaz...

—Gu petatxo bat ginen.

—Bueno, ba beharbada, proiektuari osotasun bat eskatzen zaiolako, ez? Beharbada hori da gure akatsa, ez? Gauza bat aurrera ateratzeko osotasun bat eskatzen diotzula, edo.

—ZERUKO ARGIA ez zen bilera-rik egiten eta egiten hasi zirenean garai batean guk esan genuelako, bueno, osotasun bat behar da eta bilerak gutxienez egin behar dira eta orduan hasi ginen eta bi edo hiru astetan egin genituen. Desastre atera ziren baina hor nabaritzen da bazegoela intento bat nolabait teko zera bat emateko.

—Hala ere ez dut gehiegi entenditzen.

—Jode, lehengo egunean Ramonek esaten zizuen, guk beste era batera egingo genukeela aldizkaria, horixe da. Horregatik ibili gara USTELA, mustela eta OH EUZKADI eta abar.

—Baina hor dagoena, zuek zeurorok badakizue seguru zer nahi duzuen?

—Ja ja ja...

—Ez, beharbada galdera inpertinentea da baina...

—Ama izan nuen hori azkenekoa esan zidana.

«Hemen aurpegia serio jarri behar duzu derrioreta esan "halakok esaten zuen bezala..." eta ehun orrialde eskribitu duen edonork badaki zitak ateratzea ez zaiola ezer kostatzen».

—Izan ere, konklusio horretara iristen ari gara, ez?

—Zer nahi dugun ez, baina zer-bait egin daitekeela hemen, gauza-ren bat diferentea, bai, seguro, hori seguro, eta egiteko kapazak gara **ere** bai, enfin, harrotasun haundirik gabe.

—Baina zer alternatiba?

—Alternatiba bat ere ez; hemen orain aldizkari bat finantziatzen bada, ERE da, eta erdaraz da gehienbat...

—Gainera jendeak badaki eta zuek ere hori esaten duzue euskara ez dela errentablea eta...

—Eta ZERUKO ARGIAren nahia ere hori izan da, ez? ERE bat euskaraz egitea, ez? Edo ERE ZERUKO ARGIA erdarazkoa da edo... Bai, magazine bat egitea, eta nik uste dut ez dagoela horren beharrik...

—Zeren beharra dago?

—Berriro ere txokotasuna, gure

«Hizkuntzarekiko ez dago benetako konpromisorik. Euskara batua kristoren inbentoa izan da; orain alde bate-tik mesederako eta bestetik kalterako».

zerak, gure zerak, besteak erdaraz esan ez ditzaketen gauza horik euskaraz esatea; enfin, horrek ez du nahi esan sindikal gairik bat ere ez dugula eduki behar, aste giro bat ez dugula izan behar, erdaraz argitaratzen diren liburuen berri eman behar ez dugunik... Baina Irango ejekuzioei buruz jarduteak ZERUKO ARKIAN, nik uste dut ez duela batere zentzurik, ez modu, behintzat, klasiko zera horretan, hori bera EGINEk ematen du eta deskuldatzen bazara, euskaraz gainera.

—Beste gauza bat esan nahi nuen, guk ez dakit zergatik, bueno, Ramonen generazioak —barka ezak, eh?—, nik ez dakit nola defini daitekeen hori, edo frankismoan eskribitzen hasitako jendea edo nik ez dakit nola, bazuen militantzia

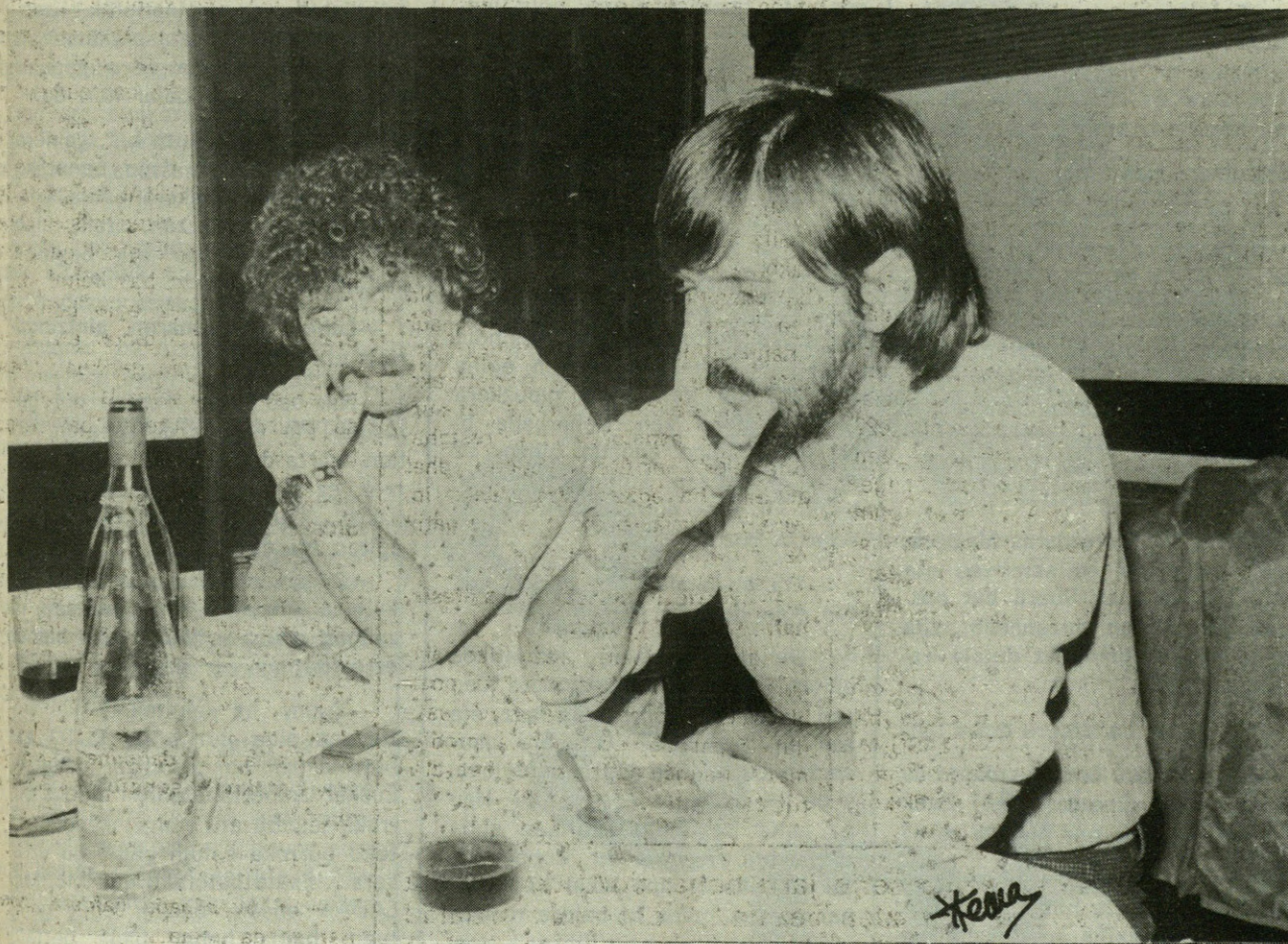
zentzu bat; hemen beti esan da, militantziarik ez, militantzia boluntarismoarekin konfundituz, eta ez, beharbada boluntarismoa ez da hain hona, baina militantzia ez dugu zergatik ahaztu behar.

—Euskaraz liburuak idaztea ez al da nahiko militantzia?

—Ni erdaraz idatziko banu baino famosagoa naiz.

—Hortaz, Andoainen ere galdetu zигun batek soil soilik. Euskaraz argitaratzea eta erdaraz argitaratzea, beti izan dugu, ba bigarren fila gara, euskaraz idazteagatik, edo euskaraz idatziz errazagoa dela argitaratzea.

—Hori esaten al da?

—Bai, zuek erdaraz eskribituko bazenute putamierda...

—Cabeza de ratón, cabeza de ratón...

—Eta egia esateko, ba gero aile-gatzen zara ba bueno, erdal kulturara dedikatzen den jendea eza-gutzero eta bueno, ez dakit ba nola esan. Erdaraz ez zara izango Alejo Carpentier eta klaro Frantzira joa-ten bazara ez zara izango Proust, izango zara ba Madrilén famatuak diren horietako bat.

Espainian Goytisolo kendu eta zer?

—Horregatik, euskaraz eskribi-tzea ez al da frustrantea?

—Ez da frustrazio bat, guk eta gehienok hori uste dut superatu du-gula batez ere erdal profesionale-kin; profesional euskaldunak aldiz-karietan eta erdaraz egiten dutene-kin topo egin dutenean desakomple-jatu egin direla.

—Gauza bat da erdaraz idaztera-koan konplejorik ez senti'tzea eta beste bat da zuek liburu bat euskaraz eskribitzen duzuenean mila edo bi milatik gorak ez dutela ira-kurriko jakitea.

—Begara, ez da kopuru arazo bat.

—Baina kopuru horrek ematen du erantzuna eta oihartzuna ez? Zuen liburuen kritikak non agertu dira?

—Neri hori zer inporta zait. Ez dago kritikarik eta hobe, txorradak esateko, hobe ixilik egotea eta be-netan ez zait inporta.

—Hemen aurpegia serio jarri be-

har duzu derrihor eta esan behar duzu «halakok esaten zuen beza-la»... eta ehun orrialde eskribitu duen edonork eta enziklopediak eta biblioteka erdi nutritu bat duenak, badaki hori, zitak ateratzea ez zaio-la ezer kostatzen, badakigu tesisak nola egiten diren, liburuen azkene-ko bibliografiak nola ateratzen di-ren. Eta gezurra dirudi nola jen-deak oraindik hori baloratzen duen, eske gu ere unibersitarioak gara eta hor bai baserritarkeria dagoela.

Eta gero hor segitzen du ekle-siastiko panda honek, ez gara se-kula libratuko, hori izan da gure-tzat baztanga mortala, seminariotik atera zen jende hau, nik bihotz bi-hotzez odiatzen ditudanak, denak, bat sanorik ez baitago, hori izan da euskal kulturarentzat... oraindik beharbada batasuna ez zen egina egongo edo beharbada gipuzkera egina egongo zen, beharbada bi pauso atzerago egongo ginen, ez dakit nola esan, kultur ofiziale-tik, baina nik uste dut pausoak hobeto emanak izango zirela.

—Eta ex-seminarista horiek zer-tan egin dute ba kalte?

—Denetan, kultura mimetikoa egiten. Jende gehiena kanpora joan zen, ni ere kanpoan ibilia naiz, eta zer da tentazioa? Oraindik gaur esaten dena: «He ido a Barcelona, y en las escuelas no sé qué». Hau ez baita Barcelona; Parisen egon direla eta ez dakit zer. Konparake-tak egiteko bi tipo ideal hartu be-har dituzu, baina bi balore uniber-tsal desberdinak ezin dituzu konpa-ratu, Paris eta Euskal Herria ezin dituzu konparatu.

Nik banuen asmoa etapak erre-tzeari buruzko ensaio bat egitekoa, orain ez dut egingo gauza asper-garria da eta. Garai bateko Z. AR-GIAn gure artean idazten zuen esa-te baterako Azkoitiako Itziar ape-lidua zeukan gizon batek; esaten zituen Azkoitin zer pasatzen zen eta zer asmo zituen eta horrelako gauzak era intimista batetan eta joder, konbibentzia bat bazegoen. Orduan etorri zen euskararen ba-tasuna, hau desde luego horreta-rako kruela izan da, eta ia nabari-tzen zen zein den kultoa eta zein ez. Harek esaten zuen bezala, «la ez, euskera ere, gurea ez, guk ia...» eta tapa, likidazioa.

—Atañoena, orain derrepente kristo guztia ari da esaten liburu kojonudoa dela bere kristau kutsua kenduta, ze euskara eta, baina as-to hilari harrika. Hemendik berro-gei urtetara EUTGn norbaitek tesis bat egingo du esanez nola gure herrian bazuen jendeak eskribitke-ko ez dakit zer eta... baina aka-batu denean, baina bizirik dagoe-nean akabatzea eta likidatzea, lau estudiantilo ex-seminaristek, lizen-tziatu ez zirenek, jata seminariotik bota zituztenek eta gero popular eta popular eta popular hori da.

—Orain beste gauza bat, gainera hizkuntzarekiko ez dago benetako konpromisorik, euskara batua kris-ton inbentoa izan zan, orain, alde batetik mesederako eta bestetik kalterako.

—Lehen batasunaren aintzinda-riak eta orain...

—Nik oso ondo ikusten dut ba-tasuna eta nik ez dut esaten lan hori txarra denik, baizik eta lan ho-rrek ez duela anulatu behar; ba-dakizu, hemen kultur ofizial bat egiten ari direla.

—Bueno, sarritan aipatzen duzue kultura ofiziala; beti botatzen da zenbait gauza nahiko topiko baina n errealitatean zer dago?

—Bueno, ba jesuitak euskal kul-turaren alde jarri dira, EUTG eta horrelakoak hor dabilta... Begira, Euskal Unibertsitatearen aldeko burruka jesuita eta frantziskanoen ar-teko burruka baldin bada, gu erre-kara... Esate baterako guk MERME-LADAn ensaio batzuk egin genituen, baina behar bada gertatu zitzaiguna mugak behar bezala ez genituela, muga ez genuela ondo

hartzen. Behar bada beste batzuek muga hobekiago bilatuko dute gaiak pedanteriarik gabe erabiltzeko. Nik uste dut hor bai garela baserritarak, kultura rural batetik atera garela, derrepente urbano egin gara eta oraindik gure buruaren erreformazioa egiteko; gauean joaten gara etxera, gure aita ikusten dugu eta lotsatu agiten gara, hori dudarik gabe, eta «como muy bien decía Engels...».

—Marginal iza'eko bokazioa al duzue?

—Nik ez da batere.

—Nik garai batetan bai inor ez dago libre desgrazietatik.

—Hizkuntzara, itzuliz, zuek erabiltzen duzuen euskara —hainbeste hainbeste gorro'atzen duena— nondik norakoa duzue?

—Euskara dudarik gabe problema bat da. Euskaraz teknika nuklearra aztertu daiteke ala ez? Hori ez da problema, problema cada dos por tres «me está dando el coñazo»; «estoy hasta los cojones» eta «este tío es un muermo» ezin direla euskaraz jarri eta orduan hori da gure burruka.

Izan ere euskarak baditu posibilitate horik denak eta gehiago ere bai, aztertu egin behar dira, sakondu eta lan hori ez da egiten.

—Eta zuk Koldo, non aurkitu zenuen «Zergatik bai» liburuan erabiltzen duzun euskara?

—Bueno, ba baxoerditan ibiliz, aze meritua, instinto pixka batekin.

—Baina zure euskara normala nongoa da?

—Idearik ere ez. Nik hika duela gutxi ikasi nuen, Ramon Etxezarrearekin elkartu nintzen eta hemen pote batzuk hartuz ikasi nuen, gero nere aitaren hika aztertzen hasi eta orduan... eta gainerantz euskara hibrido bat, nere gurasoak Altza eta Ergobiakoak dira.

—Eta zuk nongoa duzu, Ramon?

—Nik Axkoitikue; benetan, nere ama azkoitiarra da eta aita mutrikuarra eta egia da, nik neure euskara kortse batetan sartuta bezala erabili dut baina orain lasai egiten dut azkoitiarrez.

—Begara, azken hogeit urte haue-tan lokuziorik hoberena eta bakarra

Kultur ofiziala zer den? Jesuitak euskal kulturaren alde jarri dira, EUTG eta horrelakoak hor dabilta... Begira, Euskal Unibertsitatearen aldeko burruka jesuita eta frantziskanoen artekoa baldin bada, gu errekarra».

sortu duen idazlea Gabriel Aresti da, eta Pernandoren egiak «Perogrullada» esateko. Honetarako eduki behar da euskal kulturaren eta euskal literaturaren ikuspegi global bat, izugarria, eta hau euskara ikasi zuelako eta euskararenganako konpromisoa eduki zuelako da, ez tradizioz eta ez ezer, baizik konbenzimentu politikoaz eta gure atzetik datozenek hori etzeukatek. Euskararekiko konpromiso bat eduki behar da.

—Baina zer da hizkuntzarekiko konpromisoa?

—Lehenbizi euskara korrektoki bat idaztea, bigarren euskara sakontzea; euskara korrektoki bat idaztetik kanpo euskara kuestioan jartzea

eta euskara korrektoki gora edo behera beste zera bat bilatzea, hori. Eske euskararen korrektotasunaren paladinak egiten direnek ere ez dute euskara ona idazten, faltak egiten dituzte, orduan, zer ari gara hemen? Eta izenak eta obrak eman ditzaket bertan, eta eten gabe.

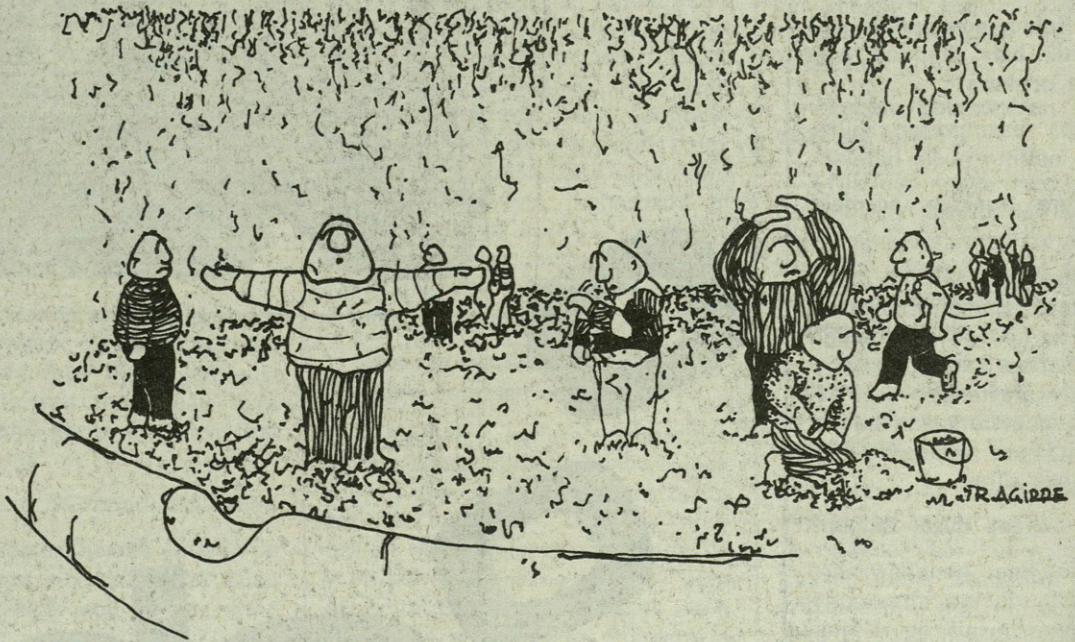
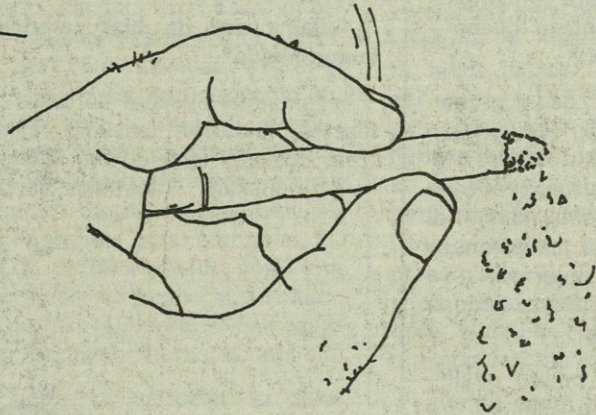
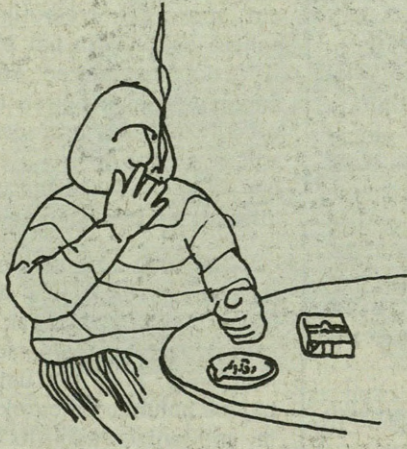
—Bai, bai, azken finean militantziaren zentzua galdu egin da eta hau profesionalak berak eta hemen ezin da izan profesionala militantea izan gabe, hori, nik uste dut militantzia boluntarismoarekin galdu dela, militantzia espiritu bat da eta hau gorde egin behar da.

LURDES AUZMENDI

ELIXABETE GARMENDIA

ooh!

bortxakeria: errepresioaren bide bat

M.A.k 16 urte ditu. Egunero bezala, sekretariado ikasten duen eskolatik irten eta bere senargaiarekin elkartu da. Baina azaroaren 14eko gaua ez da berarentzat egun normal bat izango. Bi aldiz bortxatua izango da gau hartan.

—Carnet de identidad.

Pistola eskuetan zuten bi gaztek inguratu zuten bikotea. Katxtoa, dokumentazio eskatzea, hanka egiteko ordena senargaiarentzat... 850 urdina martxan jartzen zela konturatuz, mutila M.A.ren etxe aldera joan eta bahiketaren kontu eman zuen, ondoren anaia batek eta berak Pasaiko poliziengana jo zutelarik.

Bitartean neska Lezoko kaialdean aurkitzen zen, interrogatorio astun bat jasanik. Haren familiaren ideia politikoak, ETari buruzko ideiak e.a. ateraziren. M.A.k ahal zuen moduan erantzuten zituen galderak. Une batez ezezagun biak kotxetik jaitsi eta elkarren artean mintzatu ziren. Gero, larrugorri jartzeko agindua bota zioten.

—Ez.

Indar osoz defendatu zen M.A., baina alferrik. Bi aldiz bortxatua izan zen.

—¿Quién te crees que somos?

—Policías.

Ondorengo egunetan mila aldiz pasako ziren esaldi, kinu, mehatxu haik M.A.ren burutik. Ezin farrak ahaztu.

—Qué va, si somos de la ETA...

Beldurra, amorrazioa, ezintasuna, inpotentzia... mila sentimentu. Eta lotsa. Etxetik gertu utzi zuten.

Famili osoa martxan jarri zen. Neskari atenditu, abokatuengana jo, hauekin Hauzitegira joan, gazte ezezagun bien datoak eman, erabilitako kotxearenak bezala... Ordu luze eta jasankor haren berri zabalena eman behar zen. Eta hori ez zen txarrena. Txarrena hura bortxaketa bat izan zela adierazi beharrean zetzan.

—Ez zen ba bera izango, probokatu zuena.

Bortxatuak izan diren emakumeek askotan entzundako esaldi latza. Ez da erraza, ez, bortxatua izan dela emakume bat adieraztea. Erreterriako emakumeen asanbladak badaki nahiko hortaz.

—Hauzitegian baloratzen diren gauzak hauk dira: lehendik harreman sesualak izan dituen ala ez, penetrazioa egon den, bagina barruan semena dagoela konprobatu...

M.A.ri azterketa mediko bat egin zitzaion eta, beste datu guztiekin batera, Hauzitegian aurkitzen da hau ere. Prentsan agertu da gertaera honen inguruko zenbait dato. M.A.ren familiak adierazi zigunez, egunkarietako berriek ez zuten polizia oso alai utzi. Hilaren 16an neskaren etxean presentatu ziren paisanozko bi eta amarekin elkarriketa tentso bat izan zuten.

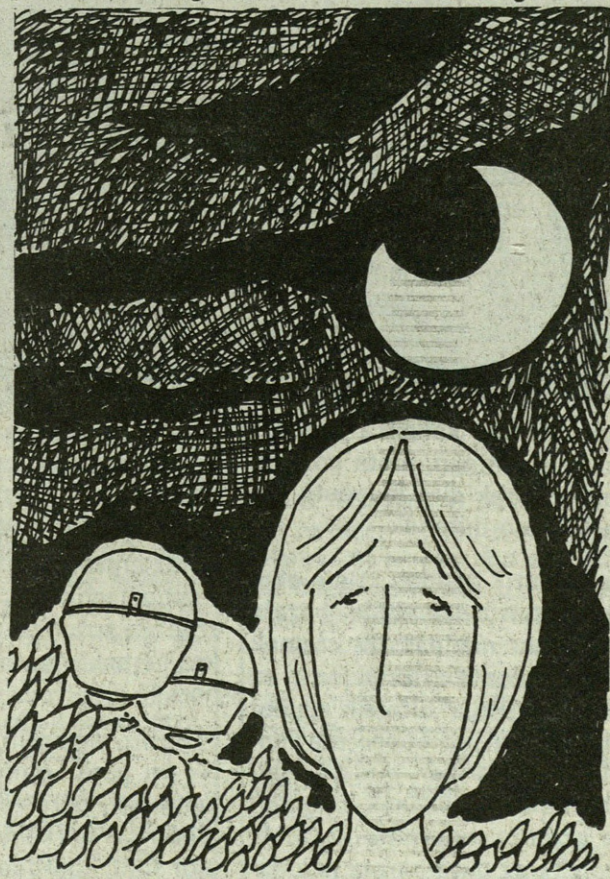
Zergatik abokatuengana jo behar, eta ez komisaldegiaren esku utzi kasoa. Zergatik adierazi polizi edo parapolizi jendea izan zela bortxatzaile.

—Nork du ba hemen harmik, polizia ez izanik?

Amaren erantzun latzak bere detentzioa probokatu zuen, nahiz Pasaiko komisaldegian hamar minutu ere ez iraun behar izan. Geroztik, eta guk hau idazten dugun momentu arte, ez dute beste bisitarik izan.

—Hau ez da izan bortxaketa normal bat. Hotz-hotzean, premeditazio osoz, zapaltzeko gogoia nabaritzen da.

—Ez da inongo kasualitatea Erreterrian gertatzea.

—Beti gu erreprimitzen.

Igandean, azaroak 18, Errenteriako manifestazioan parte hartu zuten pertsonak, emakumeen asanbladak, KASen aldeko emakumeak, amnistiaren aldeko batzordeak, familiak, abokatuak... ez zuten, ez, M.A.ri gertatutako bortxaketa latza beste edozein bortxaketa bezala hartu. Errenterian, Oiartzunen, Euskal Herriko herri pilo batetan gertatutako atxilotze eta kontrolak denen burutan zeuden.

Hauzitegian daude datcak. Asanbladetan, manifestaziotan, egunkari eta aldizkarietan gertaera latza. Nehork ez du itxaropen askorik. Ziur aski inoiz ez da lege arloan garbitua izango. Baina indarra osatu nahi da, beste neskaren bati, beste edozein emakumeri horrelakorik gertatu ez dakion.

—Norbaiti bortxaketaren bat gertatu bazaio edo gertatuko balitzaio, sála dezala.

Emakumeen asanbladak deia hedatu du. Gehiengotan horrelako «kasoak», beldurrez eta lotsaz, gorde egiten baitira. Baina hori ez da kontua. M.A.ren balentia kontutan hartzekoa da. Mehatxu guztien gainetik, gertatutakoaren berri eman du.

Lege aldetik itxaropenik ez. Duela urte bete, gutxi gora behera, beste bi neskek ere balentia berbera izan zuten. Zapa, Roberto eta Emiliren hilketaren aurkako manifestazio batetan Aranalen parte hartu ondoren, auto-stopen etxe aldera zihoazela hiru ezezagunek bortxatu zituzten. Bat 11 aldiz. Bestea 4. Penetrazioa baginan eta ahoan izan zuten. Hauzitegian daude dato gutziak. Oraindik...

P. I.

nuklearren aurkako borroka

Gure herria eramaten ari den nuklearren aurkako borroka hori erabateko ofentsiboa izango da gaurtik aurrera; nuklear zentralak eraiki nahi dituzten kapitalista taldeen aurka doa borroka hau. Borroka honen bidez Lemoiz geratu nahi dugu bainan ekologizale eta antikapitalista gizarte baten ikuspegitik lan eginez. Nuklear zentralen eraikuntza multinazionalen joku baten barruan dago kokaturik eta era berean estatu industrializatuak nahi ez dituzten industri kutsatzaile eta energi kontsumatzaileak estatu subdesarrolatuetan ezarri. Hala nola zementu, aluminio, petrokimika... eta Euskadi ere ez da joku horretatik kanpo geratzen. Hor dugu, hemen egiten den zementu guztitik erdia baino gehiago kanpora saltzen dugu. Are gehiago, mota honetako enpresak dira lanpostu gutxien sortzen dutenak.

Murgildurik gauden krisis ekonomikoko honen irtenbide bezala kapitalistek nuklear zentralak eraikitzea beste irtenbiderik ez dute izan. Dirua alferrik galdu, kapital izugarriak behar eta lanpostu gutxi sortzen dituzte. Bainan barne kontraesanek eragingo diete atzera: seguritate arazoak, «handiek» ez dute harma nuklea-

ren ugaritzerik nahi, urainoaren eskasia, hondakinekin zer egin... arazo asko. Guzti hauen ondorioz gastuak izugarri hazten dira eta enpresa askorentzat ezinezko gertatu. Gaur ongi ikus daiteke nolaz enpresa hauek izaten dituzten laguntzak. Beste alor batzuetan arrantza, nekazaritza, irakaskuntza... sartuko balute diru hori.

Beraz, arrazoin guzti hauengatik ari gara Lemoizkoaren aurka. Lemoizen geratzea lor dadin, nuklearren aurkako kanpainak bi alor ditu: Iberduero eta bere po-

litikaren aurkako boikota eta burruka (ez ordaintzea, telefonoen blokeatzea...) bata eta herri burruka bestea. Hil honen 25ean Donostian eguerdiko 1etan eta Alderdi Eder-etik irtenez manifestapen bat izango da. Proiektu ilegal hori aurrera eramaten ari direnek ez badute herriaren oihua entzuten hemen zer gerta daiteken inork ez daki, ekintzak geroz eta gehiago erradikalizatzen joango baitira.

DONOSTIAKO NUKLEARREN AURKAKO BATZORDEKO BATZU

"axio"ren omenetan

Nolabaiteko jaiak ospatzen ari ginen Etxarrin aurtengo urrian, Axio gure lagunaren berri jakin genuen. Benetan Axio, hire heriotzak saminez bete zian erabat hire herri maite hori, Etxarri.

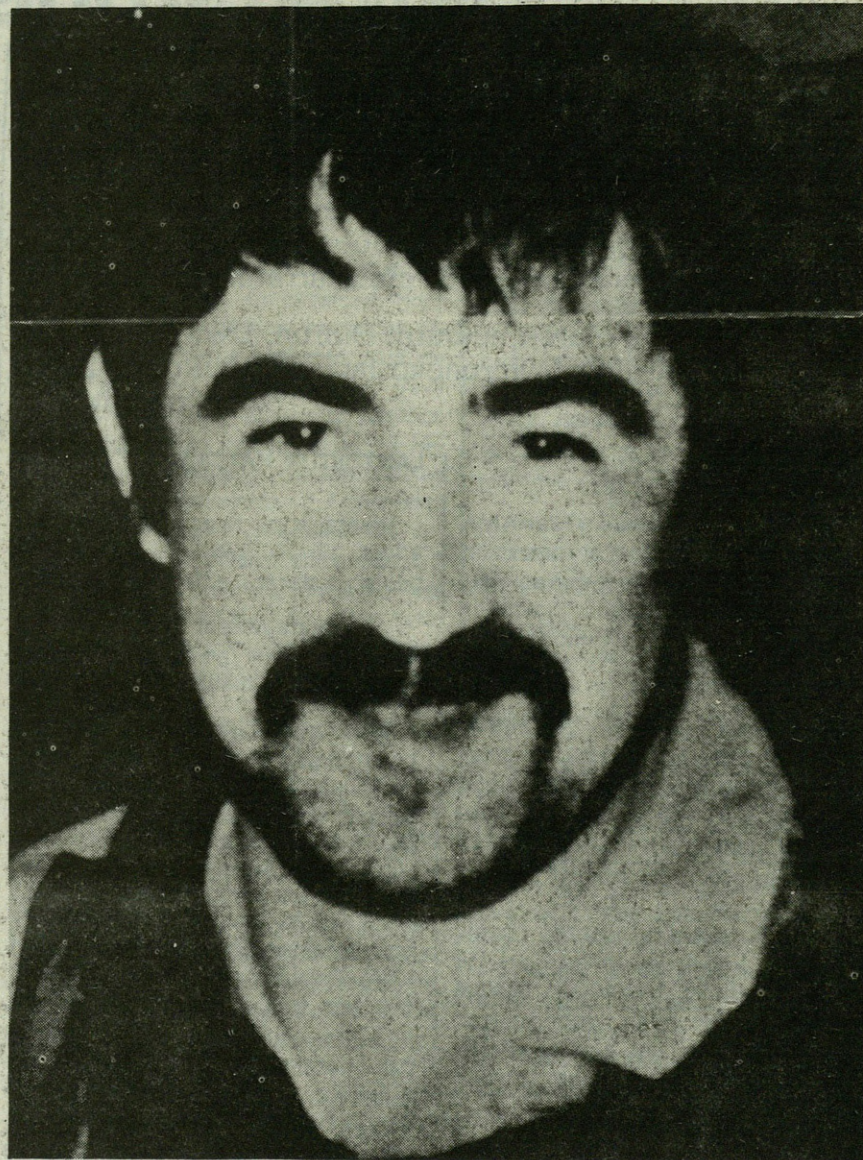
Gure herrian, hik dakian bezala, herrikoiak, txokozaleak gaituk: barnean daramagun zerbait duk. Ez gaituk orain arte, inoren aurrean jartzearen aldekoak izan. Hi ere horrela hintzen. Ez zaiak inoiz ahaztuko hire lagunekin igarotako hamaika une alaitsu.

Egun batez, eta negu gogorrenerako batetan, hire herritik alde egin beharra izan huan: guztiok, hire alaitasun, sendotasun eta herriko jende Euskaldunak oraindik bere barrenean daraman gizentasun hori hiregan erreflexaturik senti genian. Norbera bere nortasun edo izatean inoiz ikusteko kapaz izan ez zen kalitate eta kualitateak, hiregan ikusirik, bere egin zizkian hire ideal eta helburuak.

Aurretik, beste batzuek markatu zuten bidea; hik, bere kontsekuentzi guztiez horetzat hartu huan. Erabaki horrek egun, hain polemiko den egoera batetan, Nafar baten erabakia zein-nolakoa izan behar duen unean, nolakoa den erakutsi diok Nafar herri guztiari.

Hik, gu guztiok bezala, Espainiako kultur inperialista jasan behar izan duk, guri, herri euskaldun baten seme bezala, gure nortasun deretxoak, eskubideak, baztertzen zizkiguten bitartean. Hala ere, Etxarri, bere izate euskaldunari eutsi zio, ez dakigularik zeri esker: hi, gizarte edo egoera horretan, euskaldun sentitu haiz, eta egun, horrela hire bizia eskainiz adierazi duk.

Axio, egia, ez diat hiri buruz, bertso edo lan baliotsu bat egin nahi; ni ere hi bezala nauk. Herri berbereko semea eta gainera antzekoa: hik helburu bezala herri, Euskal Herria borroka harmatuaz lortu nahi izan huan. Nik, hire bidea onartzen

diat, eta bihar batetan behar bada hire bidea jarraitu beharko diat. Egun, hire mailan nork bere lanetan bide hori jarraitzen diagu Axio; ez hire adinako arriskuan jarritz gure bizia behar bada, bainan bazekiat ulertzen gaituala. Zuek ere, gure lagunak bezala borroka harmatua aukeratu duzue bide egokitzat; guk, beste batzuk, Euskara hartu diagu helburutzat, eta guztiok beraz, elkarrekin jarrai behar diagu.

Hauk, hik eta nik, zuek eta guk, Etxarriko herriak, Euskal Herri guztiari agertu behar diogu, guztion ar-

tean Euskal Herri askatu bat lor dezagun.

Axio, hiregana zuzendu nahi dugun eskutitz honen bidez, euskal gudarien zerrendara igo nahi diagu hire izena; herri ixil, txiki eta euskaldun batetako seme, bizkor, apal, eta alaia, Euskal Herriko gazterien eredu dena, ez dadila ixiltasunean gelditu. Hire helburuak, gure egiten ahaleginduko gaituk, hire bizitza herrikoi eta eder hori, alferrikakoa izan ez dadin.

URGAIN

OLORON: ROZAN / LINDT

Ipar Euskadik hiru probintzia dituela bagenekien. Nahiz axola guttitan daukan zenbaitek, azken bolada honetan!!!

Probintzia hauk iragan ondotik, zabal zabalik daude Landasak, Bordeleraino hedatzen direlarik. Zubero aldetik eta Pauerako bidean Biarno. Zuberotarren hauzo lehenak, onerako eta txarrerako, Biarnesak.

Gaurko ibilaldiaren helburu, Oloron, Eskiuletik zazpi kilometrotara. Oloroneko lantegi bat Rozan/Lindt txokolategintegia.

KALETIK ETXERA

Azkenean aurkitu nuen 13a. Atea erdi zabalik zegoen eta ilunak ez zidan gau onik opatzen. Eskua itsu mandoka lerrotu horma hotzean; gora behera batzuren ondotik, ediren. Argia.

Etxe zahar bat. Atea zerraturik, eskailera hertsitik abiatu, urratsa arin. Noizbaiteko taulen irrintzinak salatu ninduen. Ez nuen ate jotzerik izan, «sar zaitez» hotsegin zidaten barnetik. Zer moduz?

Hormako paperak «Bietan jarrai» zion. Eta, Valverde kurrinka ari frigorifiko gaineen. Mahainean lau-pabost neska afaltzen, zuberotarrak gehienak. Nahiz hel aintzin afaldu izan, haiek bezala egiteko, zerbait jan nuen. Bietan jarrai!!

Arno beltzetik edan zen, berogailurik ez zegoelako gela merke hartan. Zigarro batzu erre, besterik ez zegoen eta... Lanaz hitzegin.

LANTOKITIK KALERA

Haietarik bi, Rozan lantokiko langileak ziren. Batak jarraitzen du, bestea kaleratu egin zuten.

«Txokolategintegi hau aspalditik dago Oloronen. Ia 40 urte. Etxenagusia Suizan kokatzen da. Lindt.

Txokolatea egiten dugu. Bereziki txokolatezko goxokiak. Guk emazteak, langileen erdiak baino gehiago, ez dugu fabrikatzen. Gizonentzat lan hori. Guk kateetan, pakeak egiten.

Bainan ez gaude urte guztian zehar lantokian. Sasoina hartzen gaituzte. Permanente zenbaitez aparte, 150 bat behar bada, besteak sateraka gabiltza. Gure kontratuek ezin dezakete sei hilabeterik gaindi. Edo, kontratu berri bat, edo usuenik kalea. Hurrengo sasoina arte. Udan lantokia 1500 langiletara iristen.

Lantokian 2500 libera irabazten dugu. Gero langabezia. 350 libera

hilabete. Eta urtean sei hilabetez dugu lan egiten.

A, familia bat bagenu hazteko, ezingo genuke! Nolaz?»

LAN ESKAS MINA

Duela gutxi, 500 langile kalera igorri zituzten. Urtarrilean berriz hartuko dituzte, eta beti horrela doa erregularitatea.

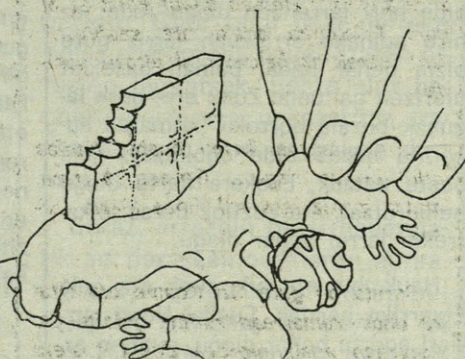
Oloronen bi lantoki edo kasik: Rozan eta Messier; azken hau Das-sault-kume bat, harmagintzarako. Inguruetako herrietatik datoz langileak lan zerbait dagoenean. Zuberotik, noski, badator frango. Donapaleutik ere bai, diotenez. 50 kilometro eta zer irabazteko.

«Bai, beharrik Rozan hor dugu besterik ez da. Rozan itzaliko den egunak ez du segur langabezia mendratuko.

Bi astetarik batez, goizeko bostetan hasten naiz, ordu bata arte.

Ni lan gabe nago, eta zinez galdurik. Ez dakit zer egin, irakurtzen hasten naiz, oherat noa, zigarroak erretzen...»

TXINABERRI

on kosme logroñon sanmateotan

Aspertuta zegoen On Kosme bere inguruko giroaz. Laino beltz izigarria gizarte bizitzan eta bere baratzako babarrun eta tomateak, gorriak jotzerainoko lainoa egun guziz zeru-goian.

«Kosme, ziotzan bere buruari, egun batzuetan bederen ahaztezak hire herria eta hoa Logroñoeko "PARADISURA". Han beti duk eguzki gozo eta giro atsegina. Bete hire birrikak Logroñoeko haize lehorrez eta hire bihotz gaixoak hemengo negu heze eta bustia patxada-patxadan igaro ahal izango dik».

«Aitzakia ederra, mar-marka zioan Kasilda seroreak, apapa egiteko; On Kosme maltzurra da maltzurra; mamia, ondo ere ondo, ateratzen dio bere gaitzari; amaren semerik ez da sortu On Kosmek baino hobekiago bere gaitzaltxoak administratzen dituenik».

Gantzontzilloak lehen aldiz jantzi zituenean baino (hamaika urtez amonak lehenengoz jantzi omen zizkion Seminariora joateko) poz haundiagoaz doa gure On Kosme Logroñoeko Paradisura San Mateoren jai bezperan.

Hurrengo eguna San Mateo. Katedral-eko Meza Nagusira doa On Kosme, Herriko, herriko bere burua eginik, guztiz zaio atsegin jende artean Meza Santua Jaunari eskaintzea. Ikustekoa zen gure On Kosme Logroñoeko Paradisua-
ren erdian, Katedral bidean. Haize gozo eta preskoaren ordez, bendabal haize zakarrak ebakitzen dio bere sudur haundia; hil egin da nonbait eguzkia Logroño; hodei eta laino arteko tximistek argitzen dute eguna; euri tanto potolo xamarrekoak jaurtitzen dira On Kosmeren buru soilera. On Kosme gizarajoa, oker jo dio kukuak; amets huts gerta zaizkio bere ametsak; baratzatik ihes egindako txorimaloa dirudi; udako jantzi arinak ditu soinean, sandaliak oinetan... Adios D. Xandalio, deihar egin dio gau pasa egin duen batek; ez txapelik buruan, ez aterkirik eskuetan. Blai, blai eginda, iritxi da On Kosme Katedral Santura.

Logroñoeko laino beltzak baino beltzagoa zen On Kosmeren kopeta. Bere barruko haserre-sua aitzakia haundirik gabe jalgi daiteke kanpora. Bere

buruaz haserre bizian sartu da Katedral-ean. Elizako exerialki gehienak (erdiak baino gahiago) hutsik daude. Jendea, ahal zuenak ahal zuen tokian, gehiena zutiñik. Hutsik dauden exerlekuetan ezin jarri gure On Kosme. Alki guzietan irakur zitekeen: «RESERVADO». Gauza haundirik ez behar eta lehertu zen gure On Kosme Hots haundiz, ingurukoak begi eta ahoak zabal zabal harriturik zituztela, hasi du bere predikua: «Reservado...? Vaya pueblo de Dios... Norentzat reservado...? Logroñoeko Agintarientzat...? Herria baino Santuago nonbait hemen Agintariak... Reservado...? Zeinentzat? Agintarien emazte, amaginarreba, koñata, haur ta, aitona amonentzat...? Vaya pueblo de Dios... Anaitasun eta senidetasunezko Eukaristia jende berezitu eta pribilegiatuekin batera egin behar... Kristoren Eukaristian, lurreko haundizkiak toki berezietan... Hemen ez gara guztiok senide eta anaia... Vaya pueblo de Dios...»

Eliza barnean aurrera doa On Kosme oinetako nekea eta gerritako erreuma arintzeko exeri alki-sila baten bila. Alki-sila bat hutsa ikusi du, baina aldamenean atsoak esku poltsa gainean jarria du nihor bertan exeri ez dadin. Aurreraxeago aterki-guardasolarekin, hiru alki-sila beretzat gordeak zeuzkan emakumetxo batek. «Hau gehitxo duk orratio, suturik dio On Kosmek —Zu andrea? Katigu, okupatuta al daude hiru alki-sila hauk— —Bai, halaxen da, emakumearen erantzuna, nere hiru ahizpentzat ditut gordeak. On Kosmeren erantzuna: —Ah bai...? Eta zutik dauden amona zahar hauek ez al dira zure ahizpak? Hemen bildutakoek ez al gara Kristogan anaia eta senide...? Zure etxeak bakarrik al dituzu senide?»

Osaba, osaba, baina osaba, jendea guri begira dago... Goazen aurrera, diotza guztiz larriturik iloba Maria Luisak.

Baretu da gure On Kosme eta altare ondo xamarrean zutiñik gelditu da. Inguruan apaiz mordoa duela hasiera eman dio Mezari Gotzaiak: «Aitor di-

tzagun gure pekatuak...» Bat batera, bere barne baitan, Kristoren abotsa somatzen du On Kosmek:

—Jesus'ek. —Kosme, Kosme... Bauduk zer aitortua Meza hasieran noski? Eliza barnean erabili dituken marmario eta istiluak ez haute lotsarazten...?

On Kos.—Nola ez bada sutu hemengo pribilejio, bereiztasuna eta «Reservado»-ko exeri alkiekin...? Haundikien Eliza dirudi Eliza honek. Zuk hainbat maite duzun herri xehe eta arrunta baztertua ikusi dut. Herri horren alde jokatzea, Zure alde egitea, Ez ote ba...?

Jes.—Ta... hire hitza ta pitza eta zarkarkeriekin konpondu al dituk hemengo gora-beherak?

On Kos.—Barkatu, Jauna, baiña zu ere haserratu zinen geru Elizatik abere saltzaile eta bankeruak kanpora jaurtiki zenituenen...

Jes.—Kosme lotsagabea. Nik kanpora bota nizkiken, baina hik zer egin duk? Hor zaudek patxada ederrean «reservado» izenekiko alkitan hemengo Agintari ta Haundikiak. Meza hasi aurretik zergatik ez haiz joan Sakristira eta zortz mintzatu Gotzaiari? Zergatik ez duk salatu biziki kalonje guztien aurrean Elizan zegoen kristauen arteko desberdintasuna...? Zergatik oihukatu ez duk nere bereziak behartsu, herri xeheko jendea dela?

On Kos.—Ah Jauna, gehitxo eskatzen didazu. Hori egitekotan, zortzat hartuko ninduten eta gaur zoro etxe batean aurkituko nintzateke.

Jes.—Kosme. Ni ere zortzat hartu ninduteken, bainan aurrera egin niken. Oiloa, panparroi oiloa haiz. Gizon burlatsu eta kementsua, bai, guardasolarekin alkiak katigu zeuzken emakumearen aurrean... Kopeta behar dik emakume gaixoa guztien aurrean lotsarazteko...

Jaunartu aurretik Gotzaiak esan zuenean «Eman pakea elkarri» On Kosmek, irripartsu, guardasolakiko emakumeari bostekoa eman zion.

AROSTEGI JOK

langileei inposatu nahirik

Juan zen Abuztuaren lehenean UGT eta CEOEK eginiko akordioak, hautako batzuk jasorik daude PSOEk eta PSEk Langileen Estatutoan egin-dako enmiendatan; Euskadiko sindi-kalismoaren eta askatasun sindika-laren aurka doaz, zatar eta eragabe-ki gainera.

Legearen proiektuak, esate bate-rako, bere 81 eta 82 artikuluetan, negoziaketari buruzko eremu mu-gak aipatzen ditu, eta konbenio des-berdinak leku berean aplikatzerik izango ez dutela aipatzen. Era ho-rretan, lantegi bakoitzeko langileek aukera egin beharko dute eta kome-ni zaien konbenio muga —enpresa-rena, probintziarena, nazioarena edo estatal— mailan ezarritako konbe-nioarena.

Hona hemen PSOEn enmiendak aipatu artikuluetan ekar ditzazkeen ondoretako batzuk:

1. Negoziaketaren ardatza artikulatua izango da, hots, maila des-berdinetan eman daitekeena.

Baina horrelakoetan, goi mailan erabakiko da behe mailan nego-ziagai izan daitekeen guztia. Era honetan, estatu mailan erabaki-ko litzateke Euskadi mailan nego-ziagai izan daitekeen guztia. Euskadin negoziatutako konbe-nioek ez lukete ez hezur ez me-mirik izango, eta Euskadiko lan-gileen sindikalgentza geldierazi-ko luke.

2. Erakunde errepresentatiboek —ez denek—, profesioarteko akordioak egin ditzaketela adie-rastzen da, lehengo puntukoak eta beste zenbait gai finkaraziz. Bis-tan da «erakunde errepresenta-tiboenetakoa» den batek firma ditzakeela akordioak.
3. Akordio horiek Lege indarra izan-go dute konbenio mailan. UGTek eta CEOEK. Huelgaren arazoaz, Jorنال Igoeraz, nagusien zerbl-tzuan, erabaki ahal izango dute, eta Lege denez guk bete ditz-a-gun behartuko.

Aurreproiektuaren 84 artikuluan zera esaten da, konbenioren bat de-nunziazten denean eremun berdine-ko, ala desberdineko, konbenioak negozia daitezkeela. Enmiendan age-ri denez, konbenio berria egin bi-tarte lehengo zaharrean agintzen denak irauten du. Hau horrela bal-din bada gerta daiteke zenbait kon-benio estatalaren bidez, dagonekoz

prestatuak daude hauetariko batzuk, beheragoko mailan beste konbenio-ren bat negoziatzea debekatzea. Eta horrela jarraituz, lehengo konbe-nioaren indarrak jarraitzen duenez, lege mailan egoerak berdin jarraitu-ko luke. Joera honek langileen as-katasun sindikala mugatzen du, are gehiago Euskadin.

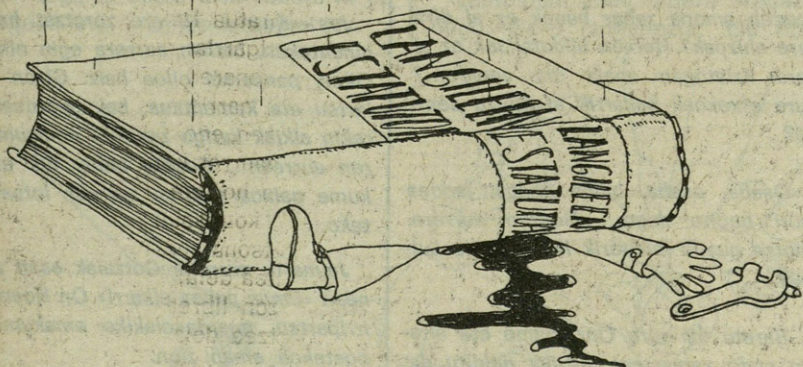
Aurreproiektuaren 86 artikulua gogoan hartuz, mahain negoziatzai-lea osatzeko enpresetako komiteen ehuneko 51ren errepresentatibida-dea eskatzen da. Hau ez dator bat 81 artikuluan esaten den «errepre-sentatiboenetakoa» delakoaren esan nahiarekin. Oraindik enmiendarik ez dagoen arren, UGT-CEOEren arteko akordioan ehuneko 51en errepre-sentatibidadearen neurria keneraz-teko asmoa jasotzen da.

Labur esanda, honeko helburuok lortu dituzte akordio hontaz baliatuz:

- a) Maila estataletik jokatzuz Euska-din negoziatzeko egokiera muga-tu, bertan eta bertako dinamika lege-z bortxatuz. Ez dira, horrela gerta baledi, Euskadiko langileak le-gea gaingitza behartuak egongo liratekeela konturatzen.
- b) UGT sindikatoa indartu asmoz, goi tontorrean negoziatu eta beherakokoak ezeztatu nahi di-tuzte, hots, gainerantzeko sindi-katoen ahalmena moztu. Eta guz-ti hori CEOEri «eskaintza» mer-kea eginaz, bertikalismoaren es-kemak berpiztuz. Nahiko zalan-tza ematen du horrela UGT in-dartuko dela pentsatzeak.
- d) Sindikalgentzaren monopolio guz-tia CEOE eta UGTren eskutan uzten da, dekretoz sail sindika-len diktadura ezartzen. Are la-rriagoa da hau, gaurregun CEOE-k, Estatuaren indar ekonomi-koen barruan, duen nagusitasu-na ikusirik.

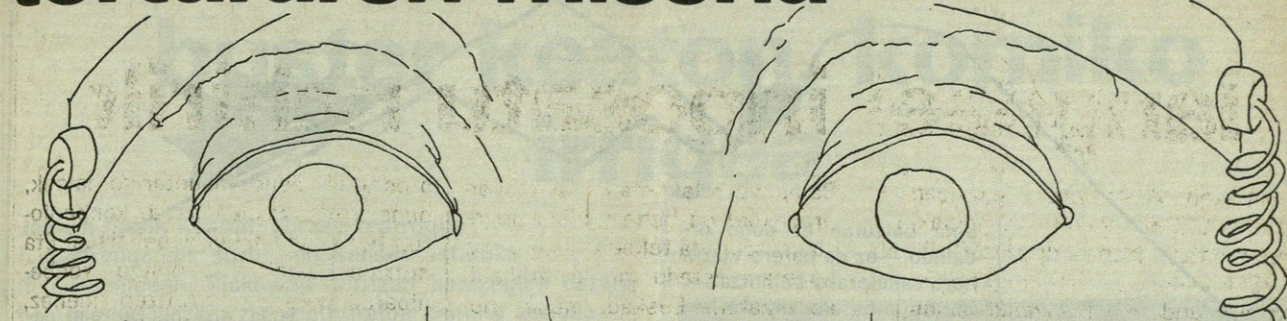
JUAN MIGEL MENDOZA

(ELA-STVkoa)

torturaren miseria

herriko plaza

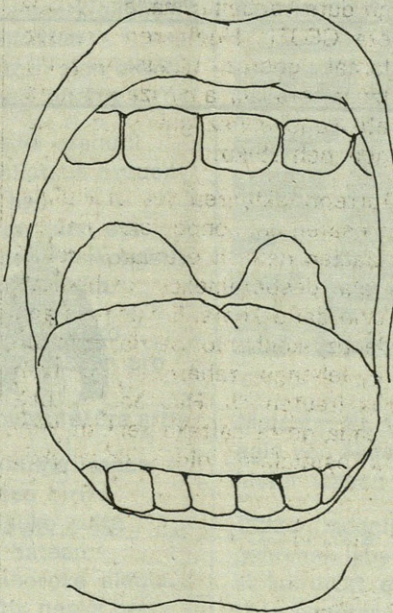
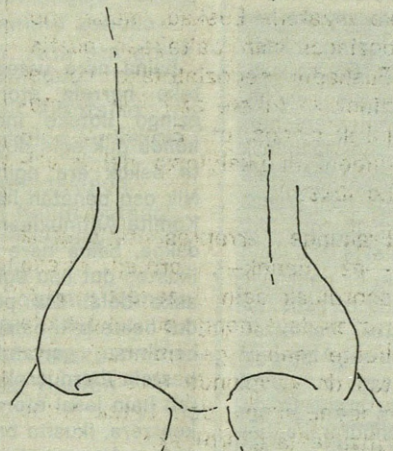

Neure bizian ikusi dudana lehenengo torturatua, ustezko edo balizko torturatua esan behar gaur, Mikel Amilibia izan da. Ezin da esan hori zer den. Aldizkaritan ikusitako fotoak, garai batetan Amparo Arangoaren fotoetako ipurdi famatu hark bezala, ez dute gertutik ikusitako tortura zaurlek bezalako inpresiorik egiten.

Guk pasa duguna, guk ikusi duguna asko izan da eta zaila dugu beste gertaera batek sakonago hunkitzea. Baina, kamarak beluneak, zauriak, erreuneak enfokatzen, ipurtaldeak, sorbalda fotoz estaltzean garbi ulertzen duzu torturaren miseria gorria. Oinazeen formula kimikoa aurkitu bazenu bezala.

Torturatuaren bisalak ez du gorrotorik, ez arrablarik, ez bengantzarik eskatzen; nahi eta ezinaren aurpegia, apaltasuna, bakardadea, denon gainetik bizlek eta hilek jabe bat dutenaren konstatazioa nabari dugu. Baina gu, torturatuak izan ez garen erenegatu egiten gara, protesta bizia agertzen dugu, gure ahuleziaren samina sentitzen dugu eta galnera torturatua izan denari protesta dezan, frogak ager ditzan, notario aurreko frogak argitara ditzan eskatzen dugu. Torturatuak bakar ere haserrea agertzen du baina askoz okerragoa izan zitekeela pentsatuz bizirik da.

Torturatuak alkandora askatu eta petxuko elektrodoen arrastoak erakusten dizkigu, gerrikoa askatu, prakak jaltel eta hankatarteko zauriak ere bistan ditugu. Bost duroko txanponen tamainoko zauri borobil batzu ditu. Bulegoetako mahain gainean, jende aurrean kaltzontzilo hutsetan hantxe dago eslabizlonista tankerara. Badaki, torturaren tramitearen ondoren denuntzien tramitea

datorrela. Buru makur prestatzen da joku horretara. Eta zauriak erakusten baditu, sendatzen ari zaizkion baina oraindik bistan dituenak, ez da torturatua izan dela frogatzeko, bere juizioan dagoela esateko balzik.

Gizonaren miseria hainbesteralinokoa dela sinesgaitza da. Notario aurrean ez da une hartan izan zenuen hiltzeko gogo hura agertzen, ez eta ere lau oinetan arrastaka giltzaperatu zintuzteneko bortxakeria hura, ez eta ere zure buruari begira zegoen errebolber haren joku zitala, ez eta ere beldurraren eraginez prakak pixaz bustirik pasatako egun haiek, ez eta ere barrabillel ongi helduz —zikiratuta utzi hauen beldurrez— pasatako min garratz une haiek.

Behar bada askoz errazagoa izango litzateke alderantzizkoa ustea. Komisariako gelan; ez, hauztiegirako bidean zoazen furgon zelular barruan hobeto, polizia bat bost duroko bat eskatu, beste bat txiskeroa, pintza batzu hango hari eta ondo berotu ondoren, minik ematen ez duen izterartean jarri; kontu izan, ez dadila bost durokoa lurrera erori eta hankan jo, hankan ez baltira elektrodoak jartzen.

Benetan ikusgarria ikustea, ikultzea torturatua izan den bata; benetan harrigarria mundu horretan gertatzen denaren berri izatea; benetan hunkigarria gure algoan zintean esertzen, edo autobusean doan edo zure hurrel kontu txikiak eginez dabilen horietako baten eguneroko lana komisaldegira joan eta beste pertsona batzu torturatzen aritea izatea dela; gure gizatasunari gure gizon librearen harrokeriari mugak jartzea dela haien lana.

TXOMIN BARANDIARAN

argia bai, iberduero ez

Ez dakit gehiegi interesa-tuko zaizuen nere esperien-tzi hau, baina baezpada, kon-tatu egingo dizuet. Orain dela hilabete batzuk, uda hasieran edo, Komite Anti-nuklearrek Iberduerori argia ez ordaintzea eskatzen zu-ten, Lemoizko zentralearen aurrean gure protesta azal-tzeko. Horrela, bankoan ge-nuen kontua kendu eta hila-

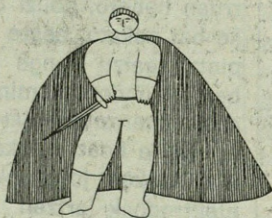
bete batzutan ez dugu or-daindu —ez da batere txarra hori, sakelerako behintzat—. Eta egun batean zer eta han azaltzen dira Iberdueroak argia moztera. Suak hartu ninduen eta aurpegi eman. Ez nien utzi inolaz ere hori egiten, eta beraiek langileak zirenez gero, utz zezatela hura pakean eta nahi izanez gero, etortzeko Iberdueroko nagusiak, haiekin hitzegin nahi nuela eta. Ez dakit hau esateagatik edo zergatik, az-kenean, itxuraz behintzat, konbenzitu nituen. Alde egin zuten gutxienez eta nere etxean badugu argia. Ez da-kit zenbat denborarako bai-na, hurrengo batean indar-tsuago etorriko direla pen-tsatzten dut eta.

Baina nere ustez ez lira-teke horrela etorriko eta ezingo lioteke inori argia kendu guk egin duguna bes-te askok ere egingo balu. Nik oso benetan hartu nuen Komite Antinuklearrek esan-dakoa, baina nere inguruan ikusten dut hau egiten duen asko dela. Eta pentsatzten dut beste toki batzuetan ere berdintsu gertatuko zela, bestela Iberdueroak ez zi-ren hain lasai etorriko argia kentzera, ikusita baitago he-men askoren artean egiten dela indarra eta ez banaka banaka.

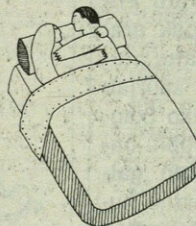
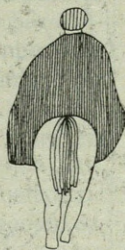
Hala ere nik nerean ja-rraituko dut eta pentsatzten dut beste batzuk ere anima-tuko direla hau bera egite-ra, hau da, Iberduerori or-daindu ez, baina argiarekin jarraitzeko modua izan. Uste dut Komite Antinuklearrak beste kanpaina bat egiteko-tan edo direla. Ea oraingo honetan jende gehiago ani-matzen duten Iberduerori benetan kontra egitera. Nik uste dut ez ordaintzearen hau bide on bat dela eta denok egin dezakegula. Au-rerra!

XO Z.

m.artola

Teodosio jauna errege gizona. Nafarruako seme. Gorko zaizuna, foriera, juana. Etxera abiatzen ariatuko lana. Engarvia debruak bidean emana.

Bidean debruak onela itz egin ermitaño jantzean minga leunarekin. "emazte oian dago etxe-galariakin".

buster keaton, komiko irrigia

Joseph Frank Keaton, guraso teatrogile bidaztirenandik sortu zen **Kansas** estatuko hegosortaldean, **Pickaway** deritzan herriskako ostatu batean. 1895a zen, zinematografoa asmatu zeneko urte berbera, Urriaren 4a hain zuzen. Aita eta amak «**The Two Keatons**» zeritzan bikote komikoa osatzen zuten, Joe haurtxoa ere laster erantsiko zitzaizen «**The Three Keatons**» espektakulua aurkeztuz.

Gazte zelarik eta bere gurasoekin espektakulua entsaiatzen ari zelarik erori egin zen behin batean gibelerantz eskailera baten gainetik. Lagunak bizkarra hautsi ote zuen begira hurbildu zitzaizkionerako ustekabean eta deus gertaut izan ez balitz bezala altxatu zen. **Harry Houdini** lekukoak «**What a buster!**» erran zuen harriturik, zelako bizkarrak! alegia. Harez geroztik **Buster Keaton** deitzen zuten.

William Randolph Hearst ifarramerikar prentsako magnateak filme bat egitea eskaini omen zion 1931an **Keaton** familiari, baina garai hartako antzerkigileek mespretxuz eta gutietsiz begiratzen zituzten zinemaren hastapenak eta ezetz erantzun zion aitak. Alderantziz, **Buster Keaton**-k maite zuen zinema.

1917an **Broadway** bisitatu eta **Fatty** lodia ezagutu zuenean, antzerkirako kontrako abantailatsua bazuen arren, zinemagintzara sartu zen. **Fatty** hau **Roscoe Arbuckle** zen, 150 kilo pisatzen zuen eta zinema komikoa arras ezaguna zen, bere fisikoagatik batez ere. Filme ugari egin zituzten elkarrekin.

1918an **Buster Keaton** ifarramerikar gudalosteko infanterian Europarat abiatu zen. Itzultzerakoan ere **Fatty Arbuckle** eta **Joseph M. Schenck** produktorearekin jarraitzen du elkarlanean 1919ra arte.

Roscoe Arbuckle istorio ilun baten biktima izanzen 1921ean. **Californiako San Francisco** hiriko St. Francis hotelean, hamabigarren pisuko suite batetan guatekean bildu zituen behin batean bere adiskideak. Franko edan zen, haboroxe alegia, zeren eta halako batean suiteko leihotik neska bat erori zen kalera, **Virginia Rappe** aktorea. Iskanbila itzela hedatu zen, hiru hauzi ezarri zizkioten **Fatty**-ri eta bere izena ezabatua geratu zen karteleratan nahiz gizartean. Kondizio gaitz hauetan **Buster Keaton** izan zen bere adiskideari eskua zabaltzen zion bakarra, baina **Fatty** betirako deuseztatua zegoen. Izengoitiz lan egin behar izan zuen geroztik.

Baina iadanik 1920an zabaldu ziren «**Keaton Studios**» izenekoak, **Buster Keaton** berak eratzen zituen filme guztiak, zuzendaritzat beste izen batzuek agertzen ziren arren: **Edward Francis Cline** eta

Malcolm St. Clair esate baterako. 1921ean ezkondu egin zen **Natalie Talmadge** emaztetaz harturik, laster izanzen zituen seme bi.

1923an iadanik eginak zituen hogeiren bat filme, gehienak laburrak, 2.000 dolar zuen asteroko alokairutzat eta irabazien ehuneko 25a gainera. Urte honetan filme luzeak egitea deliberatzen du eta distribuziorako kontrako bat egiten du **Metro-Goldwyn-Mayer** konpainiarekin. Urte hau aparta da zinemaren historian, 1923 honetan filmatzen dira USAn: «**Greed**» (**Erich von Stroheim**), «**The Covered Wagon**» (**James Cruze**), «**The Ten Commandments**» (**Cecil B. de Mille**) eta beste batzuek. **Buster Keaton**-ek «**The Three Ages**» egiten du.

1923tik 1929ra arte arrakastaldia da. «**Our Hospitality**», «**Sherlock Jr.**», «**The Navigator**», «**Seven Chances**», «**Go West**», «**Battling Butler**», «**The General**», «**College**», «**Steamboat Bill Jr.**», «**The Cameraman**», eta «**Spite Marriage**» bere azken

filme mutua. Zinema komikoaren gorenetara heltzen da fantasia eta teknikaz.

Garai honetako zinema komikoa «gag» piloan oinarritzen zen, erran nahi dut, ustekabeko gertaera edo anekdota barregarriak filmaren argumentuan zehar sakabanatuak agertzen direla. **Buster Keaton** ere «gag» sortzaile trebe bat da, baina ez hori bakarrik, **Buster Keaton** komiko aparta da. **Henri Bergson** filosofoak erraten zuenez: «pertsonaia bat bere burua komikotzat hartzen ez duen heinean da komikoa». **Buster Keaton** pantailan agertzen delarik ere ezin daiteke bere aurpegi marmorezkoan irrikik somatu. Aldaezina, ikaragabea, aztergaitza, eta burugogorra, grina misterioitsu batek helburu fixoetarako bultzatua.

Anitz leienda hedatu zen. Aurpegiko giharretan operazio kirurgiko bat eginerazi zuela —erraten zen— matraila aldagaitzak erakusteko. 1937an jasan zuen krisis neurotikoa betilun agertzeko egin behar izan zuen ahaleginagatik zela ere erran zen. Baina **Buster Keaton**ek dioenez: «haurtzaroan ikasi nuen publikoarekiko harremanetan komizitate tankera hau egin behar nuela. Nik egiten nuenaz barre egiten baldin banuen, publikoak ez zuen egiten; zenbat eta seriago agertu barre gehiago egiten zuten ikusleek». Baliabide zinematografiko bat da beraz patetismo fazial hori.

Buster Keaton, dignitate eta ingenuitatearen artean, helburu fixoa atzeman arte gartsuki saiatur pertsonaia harrigarri bat da. **Henri Agel**-ek «bufoneriazko jansenismoa» deitu du zinema hau. Baina **Buster Keaton** ez da pertsonaia bat bakarrik, tekniko trebe bat ere bada. Irriaren injinerua ere deitua izan da. Zinegile bezala maiteago ditu kanpokaldeak barnealdeak baino, lehen planoak baino maiteago orokorrak. Zuzendari bezala arras ona dela erran behar da beraz.

1923tik 1929ra arte filme luze eta xarmagarriak egiten ditu **Buster Keaton**-ek, haxe da bere urrezko garaia, sekula ahaztuko ez den obra osotu zuenekoa. Baina 1930 inguruan produkzio eragozpenak ditu, edan egiten du eta bridge jokoaz zaletzen da. Gainera, zinema sonoroa hedatzen da. Pantailako itzalei abotsa ipintzea estatuak pintatzea bezain zentzugabea zela erran zuen behin batean **Charles Chaplin**-ek. Zinema sonoroa abantail bat dela ukatu ezin daitekeen arren, erran behar da zinegile askoren deuseztatzea suposatu zuela. Kalte gehien sufritu zuena, agian, zinema komiko tradizionala da. **Mack Sennet** ondoren sorturiko burlezko amerikanoa mutua zen funtsean eta ahuldu eginen zen ahotsaz: **Charles Chaplin**, **Stan Laurel** eta **Oliver Hardy**, **Harold Lloyd**, **Lary Semon**, **Harry Langdon**, **Roscoe Arbuckle**, **Buster Keaton**... Humore bisuala zen guzti hauena, eta mintzairaren sarrerez galtzaile irten ziren denok. Sonoroarekin batera **Marx Anaien** estilo komiko berria sortzen da, imajinean bezainbat mintzaieran oinarritua.

1933an hautsi egin zuen ezkontza, filme eskas batzu egiten ditu eta alkoholari eta jokoari ematen dio burua. Garai batean hertsirik dira beretzat **Hollywood**-eko estudioak. Bigarren aldiz ezkontzen da, 1935ean berriro bereizteko. Gero filme labur nahiz luze batzu egiten saiatu zen, baina nabarmena da dekadentzia progresibo bat. 1940an hirugarren aldiz ezkondu zen **Eleonor Norris** hemeretzi urteko neskearekin. Komedia batzu eta filme publizitarioak egiten ditu, baina ez iraunkorki. Arras aiantzia da **Buster Keaton** urte guztietan zehar.

17959an izanen da berrorotua, **Oscar** saria ematen diote. Hedatu egiten da berriro bere ospea, berpiztu bailitzan. Zehabait filme egiten du, mintzatuak eta kolorezkoak gainera. Baina iadanik **Buster Keaton** zaharra da.

Egiten dituen filmeen artean bada bat oso interesgarria, **Buster Keaton** protagonista baino ez bada ere. **Samuel Beckett** parisko idazle irlandarraren «**FILM**» delakoa da, begiaren sakontasunean hasten eta bukatzen da eta bitartean begibakarraren angustiazko istorioa bilikatzen da, bere buruari so egitearen angustiaz alegia. 1965ean egin zuen filme hau.

1966ko otsailaren lehen egunean hil egin zen, akrobaziarik gabe, bere aurpegiaren patetismoa betirako marmore bihurturik.

Geroztik sarritan konparatu izan dira **Buster Keaton** eta **Charlie Chaplin**-en humoreak. Erran behar da ez direla parekagarriak. Bien filmetan gozatzen da mende hasieratako zinema komiko mutuaren xarma. Baina oso desberdinak dira pertsonaiak. Mundua ez da haien neurrian egina, egoera zailak gainditu behar dituzte bietan. Baina **Charlie Chaplin** sentimentalismo literarioz kutsatua da, eta mezu

sozialez. **Buster Keaton**, aldiz, indibiduo aldagaitza eta ideia fixoetakoa da bere ezdeustasunean. **Buster Keaton**, firmoa eta zehatza, ideia fixo baterantz trakeski abiatua, oztopoak eta irria... Maiz surrealista ere bada, gogora esate baterako «**Steamboat Bill Jr.**» filmeko ekaitzaldia, erabat fantastikoa eta surrealista.

Orain, gizarte irrice honetan, begiratu beharko genuke gibelerantz eta hurbildu filme mutuetara. «**Begiaz ezagutu dut nik mundua**» erraten zuen **J. W. Goethe** idazleak eta filme zaharrek ere hauxe erakusten digute, begiradaz atzeman daitekeela sentimendua, keinu batetan ere. **Buster Keaton**-en begien sakontasunean eta bere egurrezko metrailan indibidualismoa eta askatasuna atzeman daitezke, burugogortasuna. Irria darion planta hau eta aldeberean patetismoa, **Buster Keaton**, xarmagarria da, komikorik serioena.

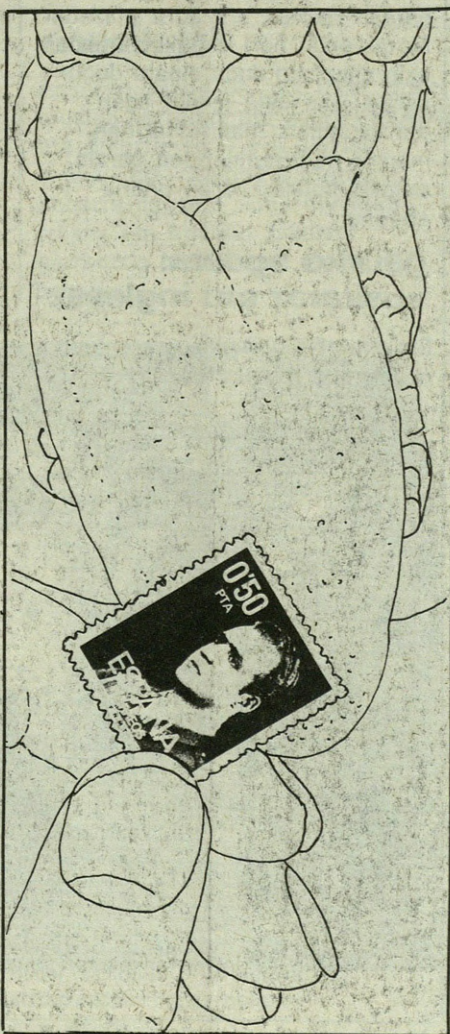
JOSEBA SARRIONANDIA

elebitasunean sinestu ezinik

Elebitasuna ez da posible. Hala iruditzen zaigu behintzat, aspaldion gertatzen ari zaizkigun esperientziekin. Bilkuretan elebitasuna, justifikatu beharraren azalpen huts bat izan ohi da. Egunkarietan berriz, ezinaren agerpen bezala jarri digute, euskarazko lanen eta informazioen guttitzea. Kale izenak, erdaraz eta euskaraz jartzerakoan, farre tristea eragiten diguten etsen-plu anitz aurki genezake. Lehen egunkariak aipatu ditugu, baina astekariaren eredua, elebitasuneko jokabide bat adierazi zutenena bederen, ez zaigu inondik ere egokiegia iruditzen euskararen «hizkuntza interesentzat».

Aurrera jarraitu aurretik, matizaketa bat, zehaztasun bat jarri beharko genukeela iruditzen zait haa-tik. Elebitasuna posiblezko ez dela esateak, ez du esan nahi, guztia bordatik bota behar dugunik; guztia bertan behera utzi behar dugunik. Eguneroko praktikan, elebitasuna, transizio bezala, epe motz edo luzeago batetan, beharrezko eta agian aberasgarri izan daiteke: batez ere herritar guztiek hizkuntza biak jakingo balituzte.

Baina herritar guztientzako bi hizkuntzen ezaguera eskatzean, utopiarren ertzetan jartzen ez ote garen pentsatu beharra dugu. Agian kasu horretan, ez litzatekeelako

egunkari zein aldizkarietan hizkuntza, aukeratzearen arazorik sortuko eta beno... sinisturik gaude ordu-rako, kale izenak jartzen dituztenek, ortografia ereduak ondo ezagutu eta menderatuko dituztela, eta gainera imajinario piska bat ere jarriko luketela beren partetik, gauzak egokiago egitearren. Bilkura eta asanbleetan ere, hizkuntza bien erabilkerak ez luke problemarik sortu beharrik, guztiok ezagutuko bait genituzke bi hizkuntzak, bai eta hiru behar izanez gero...!

Estatuto eta guzti, estadio horretara iristeko, apurtxo bat falta zailgula oraindik ere, somatzen dugu. Ideia hori, buruan sartu-sarturik daukagu. Eta are garrantzitsuago dena, neurosisak ez gaitu txoratu... Ez da gutti!

Optimismoaren hazi garbian haziak izan garenok, badugu aurrera aterako garenaren esperantza sendoa. Horregatik, elebitasuna gailendu, eta hizkuntza bion —gastelania eta euskara hego Euskadiko biztanleon kasuan, eta frantsesa eta euskara ipar aldekoenean— parekotasuna iritxi behar dugula sinetsirik gaude. Baina hori iristeko, gure herrian dauden aparailuez baliatu behar dugu? Aitzitik beste batzu sortu beharko ditugu? Edo eta etorkizunean fede egin beharko dugu?

E. ALDAMIZ-ETXEBARRIA

plaza musika: irudimena falta

Ukaezina da oraindik ere gure herrietan plaza musikak duen garrantzia. Herrien artean nork festa hobeak antolatze horretan egon ohi den konpetentzian, dantzaldietan jotzen duen talde edo konjuntoaren famak asko esan nahi du. Konjuntoa nolakoa, biltzen duen jendetza halakoa izaten baita; eta gaueko dantzaldia da jaietako unerik garrantzizkoenetako bat. «Zer moduzko festak aurten zuen herrian?». «Bi egunetan Egan eta beste bitan Oroitzak ekartzekoak dizkiagu». Dena dela, plaza musikaren gaurko egoera juzgatzeko begirada bat bota beharko dugu atzera.

“poronponpon” eta “lepoan hartu”

Denok dugu gogoan oraindik urte asko ez dela gure plazetan entzuten zen musika: frankismoan produzitzen ziren kanten zabaltzaile ziren festatik festara zebiltzan orkestrina eta «jazban» (jazz band esan nahiko zuten noski). Oroituko zarete «La felicidad-ca-ca-ca». «Porompompon» eta gisa horretako pieza xeble haletaz. Orkestrinak ziren azken finean musika subdesarrolatu eta itsusi hori asimilaerazten zigutenak. Epoka baten sinale, noski.

Geroago, gizartean ere mugimendu berriak sortzen hasi zirenekin batera, beste musika bat hasi zen hedatzen: nolabait euskal kanta berriaren urratsei jarraitzen zitzaizkien talde batzuk agertu ziren. Fenomeno berria eta baita harrigarria ere zenbait lekutan: euskal dantza batzuk jotzen zituzten eta era berean erritmo berriei euskarazko hitzak erasten zizkioten. Gero eta haundiagoa zen; gazte sektore bati eratzun bat eman nahi zioten; jende honek ezin zuen ongi irentsi beren gurasoen garaiko erromeria (piskanaka subjenero bihurtzen ari zelarik) baina musika espainola ere bazterten zuen, printzipioz ohitura

musikalez baino gehiago egia esan. Hala ere, «Y viva España» pasodobleari txistu eta oihuka erasotzen zion jendetza ez zen oraindik oso ugaria. Orkestrina eta konjunto gehienek, beraz, kontsumoko musika espainola erabiliaz jarraitzen zuten.

Frankismoaren bukarera aldean eta postfrankismoan batez ere hasten da talde hauen erreperitorioaren aldaketa: lehen gutxiengoa osatzen zuten taldeak (Oroitzak, Egan, Akelarre;...) eredu bihurtzen dira eta sortuz doazen konjunto berriek ere hauen bidea hartuko dute. Ordurarte pasodobleak jotzen zituzten orkestrinak «Lepoan hartu...» eta holakoak kantatzen hasten dira. Garai horretan hartzen du indarra euskal abestiekin batean rock-ak ere gure plazetan. Mugimendu hori esplikatzerakoan ezin ahaztuko dugu aipatu dugun garaia izan dela jaialdi ugari eta haundien, manifestazioen, martxa multitudinarioen garaia, euforia kolektiboaren unerik altuena.

gaurko egoera: euskaraz eta ingelesez

Eta orain? Gure plazetan entzun dezakegun musika guztia

euskarazkoa edo ingelesezkoa da, espainolez —Gipuzkoan behintzat— ezer entzuten ez delarik: hori pekatu mortala izango balitz bezala. Berrirori ere ordean uniformidade berri batean sartu gara; talde guztiek harrapatu dute trukoa: atera diren diskoetako kanturik pegadizoenak jo, gehien bat Errobirenak orain dela gutxi arte. Azkenean, beraz, konjunto guztiek erreperitorio bera dute; bakarrik batzuk besteak baino instrumentista hobexegoak direla.

Aldatzeko eginahalik? Nik behintzat ez dut nabaritzen. Europako sistema «demokratikoak» sortzen duen kontsumoa eta euskal abeslari eta taldeen produkzioak uztartu eta eskema egina dago: dantzaldiaren hasieran pasakalle, arin-arin eta fandango batzuk; ondoren rock euskalduna eta kanpokoak; gero dantza lotua: euskal abesti erreglatuak eta Europako musika standarra; eta deskantsu aurretik trikitrixa pare bat. Garbi gelditzen da, beraz, gure musika herrikoiak betetzen duen betegarri papera. Eta baita ere konjuntoek sistemari bere produkzioa hedatuz egiten dioten mesede izugarria. Askotan imajinaziorik gabeko saltsa puta

Postfrankismoan batez ere hasten da zenbait talderen erreperitorio aldaketa; lehen gutxiengoa osatzen zuten taldeak, eredu bihurtzen dira. Argazkiak: Luis Otaegi.

horik entzutean telebistako «Colon» eta «Avecrem»-en anuntzioak datozkit burura. Ze diferentzia dago, ba, Ingalaterratik bidalitako azken «rollo»-aren eta Penintsulako kontsumoaren artean?

euskal tresnak ganbarara

Gure plazetan euskal tresnek gaur bigarren mailako leku bat dute. Trikitrixa oraindik ere agertzen zaigu, dibertimendu bezala behintzat zenbat denboraz iraungo duen argi ez badago ere. Zenbat jende biltzen duen ikusirik badugu beldur izateko adina motibo. Trikitixaren funtzioa sakonki aztertu gabe ere, hau behinik behin esan dezakegu: erromeriari indar ematea posible dela, eta **benetako planteiamentu bat egitekotan**, oso paper inportante bat bete lezakeela gure gizartean. Baina martxa honetan... Triste jartzekoa da Laja bezalako musiko bat, benetako artista bat, dozena bat ume eta bi koadrilarentzako jotzen ikustea, gitarraz juxtu hiru akorde dakizkien zenbait txoropitok jendea biltzen duen artean.

Xirulaz, txistuaz, dultzainaz,... ez dago zeresan haundirik. Funtzio konkreto batzu izendatu zaizkie eta hor daude «erreserbatuak». Zenbait musiko hasi da, hala ere, jaialdi eta diskoetan tresna horik testuinguru berrietan sartu nahian; Izukatz, Oskorri,

Trikitixa oraindik agertzen zaigu, dibertimendu bezala behintzat, zenbat denboraz iraungo duen garbi ez badago ere.

Lertxundi, Errobi eta abarren lanak interesgarri agertzen zaizkigu alde horretatik. Esperientzia horiek, ordea, plazetan ez dute jarraipenik aurkitzen. Konjuntoak trikitixaren betiko bi piezak jotzen, betiko arregloekin, betiko herri-dantzak,... Eta tresna berriak sartzea ez eta bururatu ere. Negargarria.

nondik jo?

Askoren iritzia da, nik uste, gure musika herrikoia eta gaurko musika eta dibertimendu era berriak uztartu eta nolabait sintetizatu beharra dagoela. Alde horretatik tresna eta erritmo zaharrei garrantzia haundiagoa eman beharko

genieke, eta rock eta diskoteka musikari ematen zaion leku haundiegia murriztu beharko dugu. Tresna zaharren erabilkera behintzat berehala hasi daitekeen lana iruditzen zait, lan egin nahi duenik baldin balego behintzat.

Festaren zentzua, berriz, bakoitza bere gizartean integratzea bada, ezin bihurtuko ditugu gure plazak teilaturik gabeko diskoteka batzutan. Dibertimendua, bai, baina **gure** dibertimendua, ez sistemak ematen diguna; dibertitzea, baina ez sistemari gure burua jaten oraindik gehiago laguntzea. Eta gure festa eta dantzaldiak ez dira gaur behar luketen eta izan daitezkeen bezain subertsiboak.

Antolatzaileen esku dago lan hori aurrera eramatea: haik baitira azkenean (festen antolatzaileak) jaiak muntatzen dituztenak, konjuntoak ere aukeratuz. Lan gehiago egin beharko genuke talde interesgarriak bilatu eta promozionatzen. Eta daudenei lan egitera eragiten. Jo aldi bakoitzagatik geu baikara 35.000 edo 45.000 ordaintzen diegunak. Hasi beharko dugu musikeroei aurretik hitz emandako orduak ongi kunplitzeaz gain (eta zenbait hori ere eskatu egin behar!) zerbait gehiago ere eskatzen. Konjuntoen artean, bakarren batzuk kenduta, alferkeria eta oportunitismo gehiegi baitago. Ez al dituzue entzun lehen «Euskal herriko gazteak» «Elkartu gure indarrak» abesten zituzten berberak orain «Gure porrua askatu» musika berarekin jotzen? Era horretan ez goaz, ba, inora.

Erromeriari indar ematea posible da eta oso paper inportantea bete dezake gure gizartean.

oteiza bilboko arte eskolan

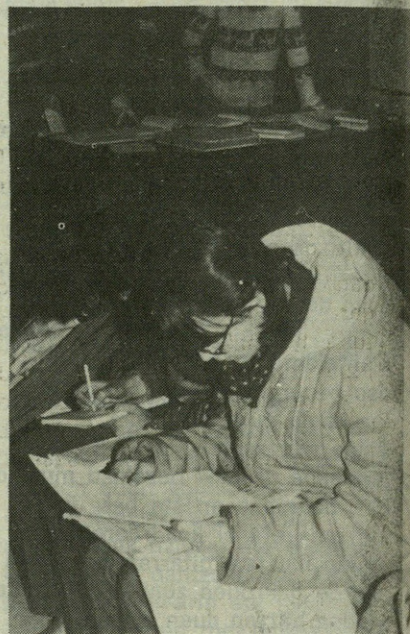
Bilboko Arte Eskolan oraintxe hasi gara euskal arte eskola bat sortzeko benetako posibilitateak ikusten.

Orain dela egun batzu, gure eskolako eguneroko bizimodu monotonoa Jorge Oteizaren etorrerarekin hautsi egin zen. Eskolako egiturari, irakaslegoari esan genezake, haserre bizia eskaini zion Oteizak. Haserre hau ez da berria, baina oraingo honetan gertakizun batez berritu zaigu. Irakasleek beste inorekin nola artista hala arte ikasleekin ezer kontutan hartu gabe eta Madrilekin bat etorritik, arte irakaskuntzarako programaketa berri bat landu nahi zuten. Programaketa honek hemengo egoera historikoa kontutan hartzen ez zuenez, Oteizak eskatu zuena, Madrilen zegoen programaketa hura gera zezatela izan zen. Gauden une historiko hau kontutan hartuz eta arte mailako kezkadun edonoren eritziak jasoko dituenen arabera moldatu nahi da Arte Eskola.

Oteiza eta arte irakaskuntzaren arteko harremanek 1950. urtera era-

maten gaituzte. Urte horretan ikasketak esperimentaletarako zentro baten eraikitzea eskatu zuen. Honek bazuen atzetik bere katramila. Oteizaren eskaera horrek bere zera bazuen. Urte haietan ikusten zenez, euskal edozein manifestazio debekaturik zegoen eta frankismoak galaraziko ez zukeen gauza bakarra artea zatekeen, arteak zuen zeregin iraultzailea ezagutzen ez zuelako noski. Eta zeregin hori euskal izatea berriro gureganatzean zegoen, edo eta hortik hastean behintzat. Oteizaren gogoak euskal nortasuna, europear historiaurreko garai hartako euskal gizonaren nortasun haren jabe berriro egitea ziren.

Bainan, zoritxarrez eta boterean zeudenak ere oso tontoak ez izanik, 1969ko otsailaren 21ean Bellas Artes eskola bat antolatu zuten. Eskola hau, Oteizaren asmoei aurka egitearren, katalandar jendearen esku utzi zuten. Eskola hau sortu zenetik erabat antiesperimentala eta euskal edozein senaren aurkakoa izan da. Gaur ere eskola horrek dirau.

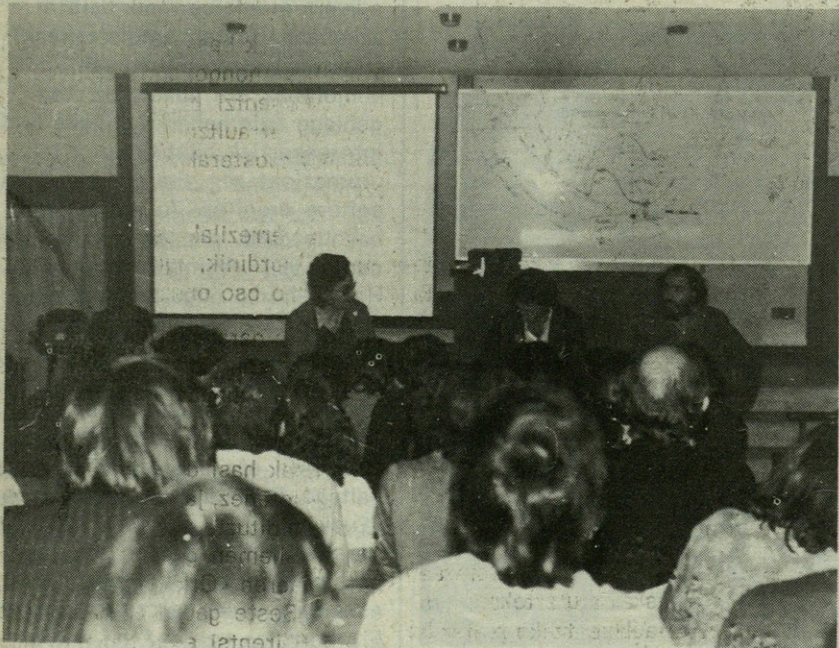

Bilboko Arte Eskolan, berrikuntzarako haizea.

Beste erremediorik gabe gaurko Oteizaren proposamena irakasle goak onartu egin du. Hasieran negarrak, haserreak,... izan ziren baina hala izan da. Ikaslegoaren zati batek berriz, karta bat idatzi dio Jorgeri, Euskal Arte Eskola baten beharra azpimarratuz.

Idatzi honetako punturik garrantzitsuena zera litzateke: euskaldunon kulturaren aurpegi biak, sortzetik hizkuntzarekikoa bata eta beste herriekin batera dugun latinoa bestea. Honen ondorioz, egoera kultural zehatz baten aurrean gaudela esan genezake. Hizkuntza famili bakoitzak bere legeak ditu eta kultur ezberdinetako jendeak ez ditu hizkuntza ezberdinak mintzatzeko bakarrik, baizik eta mundu erabat ezberdinak dituzte.

Beraz, testuinguru honetan eta are gehiago Bellas Artes eskola bat antolatzerakoan gauza guzti hau kontutan hartu behar dira eta hau bai dela garrantzizkoa.

Ikasle talde batek behintzat, Euskal Arte Eskola bihurtu nahi du Bilbokoa.

arraultzak

Askotan pentsatu ohi izan dut, angulak bezala urraultzak ere tenporadaka izango balira, zenbat balioko ote luketen. Dozenak zenbat egingo ote luke?

Arraultzak prestatzeko era asko dago bainan zortzi hamar bat dira garrantzizkoenak: gordinik, eskalfaturik, bigunak, gogorak, hotzak, frejituak, uretan pasatakoak, moldeatuak, platerean, nahastuta eta tortila. Hauetaz aparte kontutan izan zenbait errezetatan erabiltzen den arruaktza.

Eskalfaturik: Eskalfatzeko, eltze batetan ura, ozpina eta gatza jar itzazu. Ur litro bakoitzeko baso erdi bat ozpin. Arraultza bildurik gera dadin botatzen zaie ozpina. Bestenaz, eta arraultza freskoa ez balitz are gehiago, askotan inongo tanke-rarik ez duen zerbait irtengo litza-teke. Ura irekiten dagoenean botatzen dira arraultzak eta minutu pare bat barru eginak daude. Une hartan bertan ez badira jan behar ur hotzetan gordetzén dira. Zerbitzeko unean punttak moztu borobila gera dadin.

Hotzak: Gogorak, eskalfatuak izan daitezke. Saltsan, entsaladan, gelatinakin..., jartzeko aurrez prestatzen dira.

Frejituak: Gure etxeetako beste edozein janariren luzeko ordezkioa dugu era hau. Ez dizu et esango nolaz frejitzen diren arraultzak. Bakoi-tzak bere era du. Nik beste batzu-arentzat egiten ditudanean era bate-

sartu. Labea su fuertea duela jarri eta hiru bat minututan egina dago.

Nahastuak: Arraultzak ongi batitu ondoren eltze txiki batetan jarri eta esne gain urtua bota. Eltze txiki hau beste haundiago batetan baino mar-rian jarri eta piskana piskana nahas-tuz joan. Nahasteari ez zaio utzi behar guk nahi dugun punturaino iritsi arte. Ondoren sei arraultzako intxaur tamainoko gurin bi puska bota.

Zartaginean edo kazuela batetan eginda ez dira hain onak geratzen.

Eta sukaldeak ez du inongo mis-teriorik, bakoitzak jarri nahi dizkio-nak bakarrik.

Tortila: Oso erraza dela dirudi bai-nan askotan ez da batere ondo egi-ten. Arraultza ongi nahastuta egin behar da bainan ez ongi batituta. Esponja baten tankera hartzen du arraultzak asko batituz gero eta ho-ri sufleak egiteko erabil daiteke bai-nan ez tortila egiteko.

Ohar batzu.

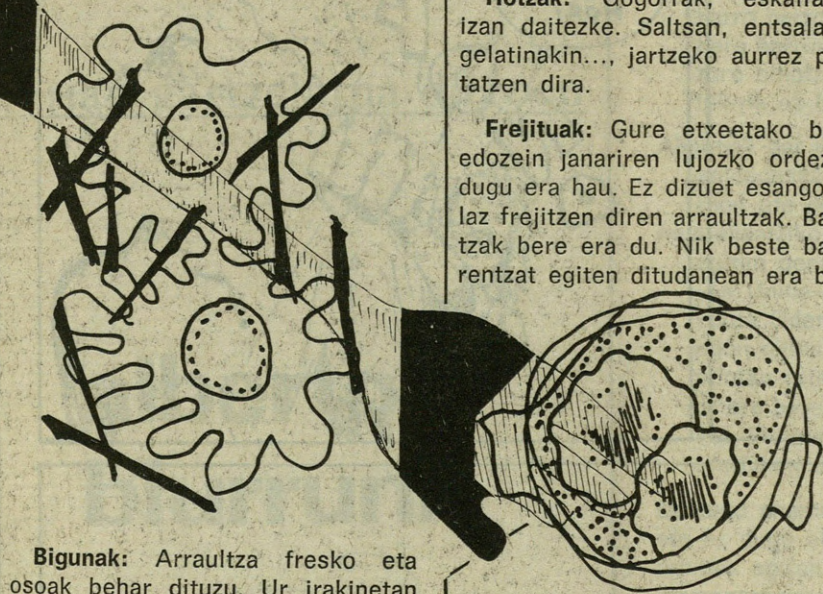
Arraultzak baserrikoak izan daite-zela, hala nongoak diren badakigu-lako, presentzi hobea dutelako eta benetan arraultza gustoa dutelako. Oilo bat erosterakoan ere baserrikoa erosi.

Sagar errezilak oso merke daude eta bai gordinik, egosita edo konpo-tan jateko oso onak dira.

Gaztina garaia ere orain da. Egos-teko, erretzeko, saltsetako eta janari batzuren lagungarri ere erabil dai-tezke.

Angulak hasi dira bainan oso ga-resti. Diotenez, japondarrek eramang-o omen dituzte, eta nik nahiago dut angulak hemen geratzea eta japon-darrak beren «Orient»-ekin joan dai-tezela. Beste gauza askotan bezala hau ere irentsi egin beharko dugu.

K. ARGINANO

Bigunak: Arraultza fresko eta osoak behar dituzu. Ur irakinetan sartu eta bost-sei minututan eduki. Ura irakiten hasten den momentu-tik kontatu behar da denbora. On-doren ur hotzetan jarri eta azala kendu. Zuringoa gogorturik eta go-rtingoa egin gabe egon beharko du. Hozten dauden ur hori gaztua balitz hobe, azala kentzeko lagungarri bai-ta.

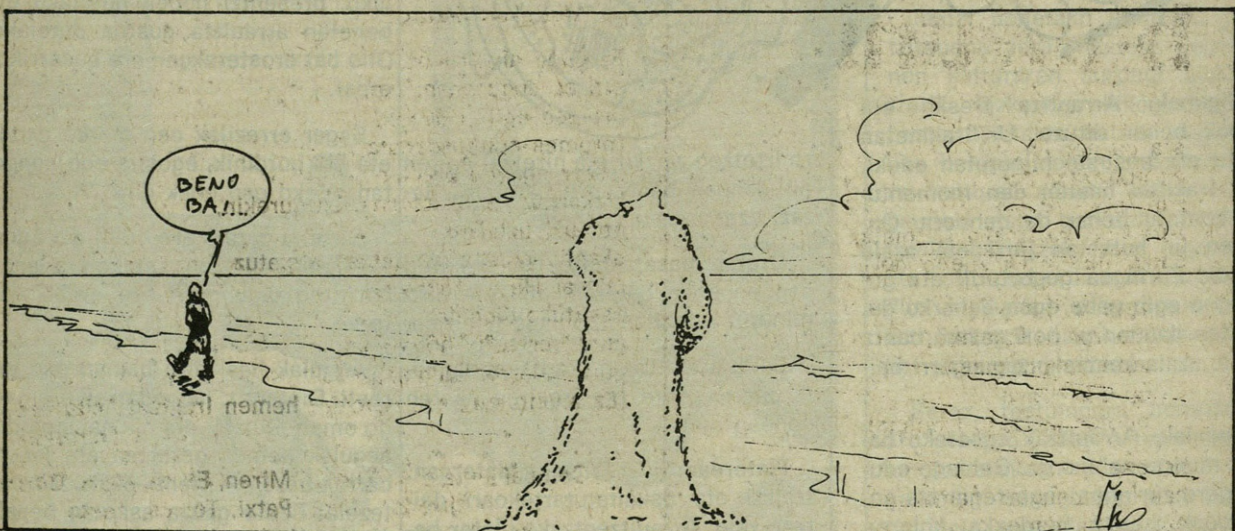
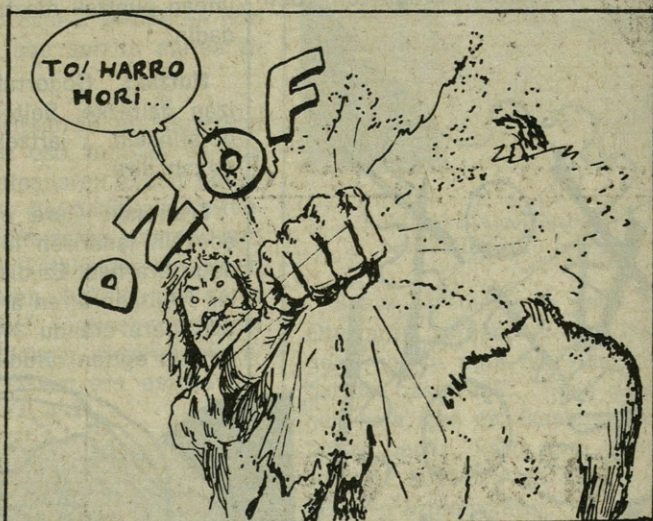
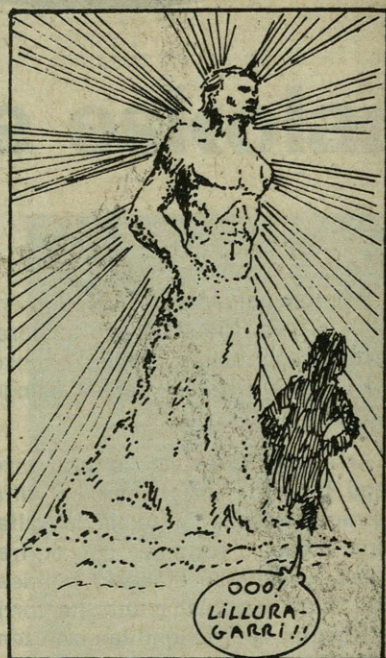
Egoziak: Arraultzak egosteko ha-mar minutu nahiko da. Gehiago edu-kiz gero zuringoa gogorregia eta go-rtingoak berriz berdexka kolorea hartzen du. Ez da oso presentablea izaten.

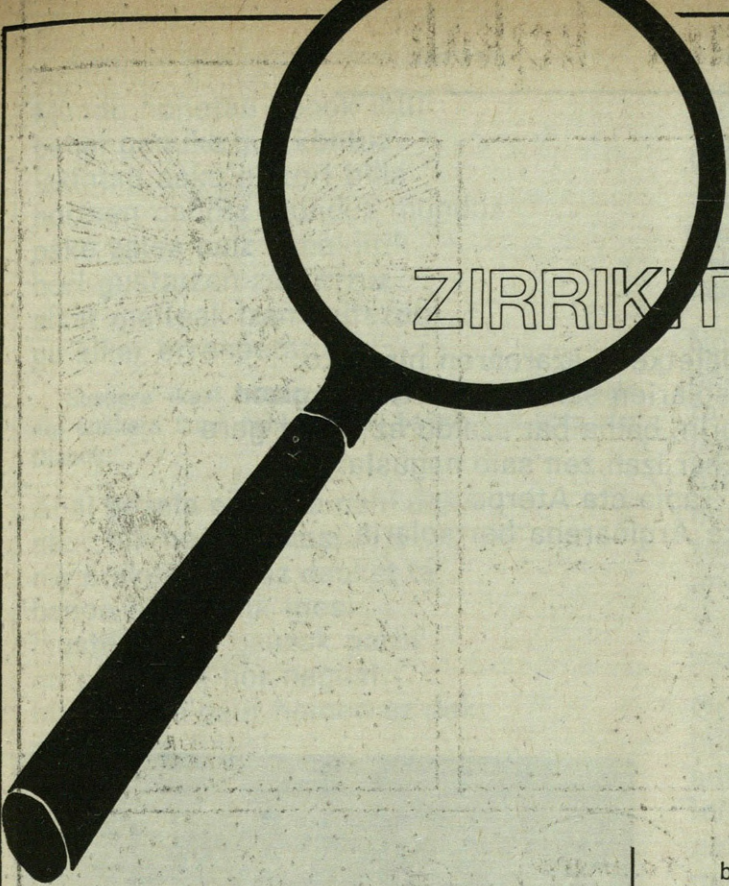
ra irtetzen zaizkit eta niretzat egiten ditudanean beste era batetara. Be-raz, ezer ez esatea hobe.

Uretan pasatakoak: Ura irekiten dagoen eltze batetan jarri eta hiru minutuz edukitzea nahikoa izten da.

Baita ere eltzean ura hotza dagoe-la sar daitezke eta irekiten hasten denean atera.

Platerean: Arraultzak platerean, frejitu eta eskalfatutartekoari dei-tzen zaio. Arraultzentzako plater be-rezi bat hartu eta gurinaz igurtzi, ondoren arraultza jarri eta labean

ZIRRIKUTUTAN

sorian gartzelatua dagoen

alberto biurruni

eta gu hemen
ez dugu ahanzi
zure begi ttikiak
zure hori kolorezko ile motxa
sudur luzeko Goizuetar hori

zure irrifar
eta itxura lasaiak
zure kokotx luzea...
zure bizkarra
pilotan aritzeko frontoia!

besoak
haizkora eskutan hartu
eta danba danba,
gora ta behera dantzan
(Montejurra hartan bezala!)

bularra aurrera
harro harro
bere barruan
zure bihotz bero eta haundi horrentzat
tokirik ez balego bezala.

Ahantzi? bai to!

soldaduskan zinela bidaltzen zenizkigun kartak
(non ote dago santanderino hura!)
nola ahanzikiko dugu bada
egiten genituen afariak,
«La Unica»n bukatu genuena
edota Oderitzen
egon ginen neguko goiz hotz hartan
pilotan aritu ginela
JJ ere bere akordeonarekin
«La Riojana»n bazkaldu eta gero
Muthikon denak...

Ez dugu ahanzi ez,
eta ez dugu ahanzikiko,
promes egiten dugula
(promes egiten dugula...)
laster egunen batetan
bizkarrak denok elkarri, zu gurekin,
hestuki uztartuz
ukabila gora bildurgabeki altxatuz
Euskal Herri Askatuari
ospatuko diogula
gure bertsorik hoberenak
gure indarrik handienak
(Ez ahanzt zuk ere gurekin, hemen Iruiñean, zita bat
[duzula!])

Compañía kaletik: Enrike, Miren, Elena, Idoia, Dori
Alfredo, Mikel, Patxi, Tomás, beste
Miren, Marga, Karlos, Iñaki, etabarrek...

1979.ko urrilaren 11n.

Hona hemen Hernaniko Udaletxeak azaroaren hirurako antolatu zuen bertako bertsolarien saioaren berri. Sei gizon ziren kantatzekotan Elurtxorin, baina bat azaldu ez zenez gero (Marraka) bostekin egin behar izan zen saio nagusia: Olano, Garin, Xanxanategi, Tapia eta Aterpe. Gaijartzaile Errazkingo Joxe Argiñarena bertsolaria.

hernanin bertsotan

Antton Garinek ekin zion jaialdiari agur hau botaz:

Gabon denori hasi behar da
Hemen bertsoa kantatzen
eskarrikasko Elurtxoriri
ongi ai zera pörtatzen
zuen onduan afaldu deu ta
orain purua erretzen
giro edarra euskaldunentzat
hasi bai zera jarritzen.

Pakea nola lortu galdetu zien Argiñarenak bina
bertso kanta zitzaten; Tapiaren bigarren bertsoak ho-
nela zion:

Garaia dago oraindik eta
ez gaude hain bildurtuta
gauza txarrak pasa diralako
ez gaude hainbat izututa
pakia hori zer ederra dan
piska piskat pentsatuta
oraindik ere zerbait ein leike
bat bestiai lagunduta.

Aterpeen lehenengoa honela izan zen:

Mundu honetan danok ibili
behar genuke guk kontuz
jakintzu asko histori billa
hortxen dabiltz munduz munduz
pake zalea naiz aspalditik
hori gustatzen zait erruz
alkar maiteak izan gaitezen
gu alkar errespetatuz.

Euskara ikasi beharrean, inglesa ikastera doala,
eta euskara ikasi nahi duenari bertso hau bota zion
Olanok:

Anai bezela euskara nahi dek
gaur hik hemen ikasi
nik erakusterik ez daukat ta
banoa hemendik igesi
ikusten ditut gauzak garbi
gu ez gaituk hor nagusi
hik ikastea gaur hemen ez dek
oso gauza itsusi.

Puntu hau jarri zion Joxe Argiñarenak Xanxanategiri:

Zer moduz zabiltzate
Alkate berrikin

Ea Xanxanategik erantzun ziona:

Erantzuna emango dit
segitun nerekin

Eta egia esan behar baldin bada epai mahaia osatzen zutenek
oso paretsu juzgatzen zituzten hemen aipatu ditugun azken bi
bertsoak; eta hain paretsu ikusten zituztelarik, bertso hauk
bota zituzten bi bertsolarien artean beste saio laburra
egitea ere pentsatu zuten, baina entzuleek ere eman zuten
beroiaren iritzia txartel batetan eta epai mahaikoek berdintzu
ikusten bazituzten ere, ez zen horrelakorik gertatu entzuleen
iritziarekin. Hauek aterperen bertsoaren alde jo zuten eta
azkenean beste saiorik egin gabe Aterperi eman zitzaion
bertsorik onena botatzen zuenarentzat jarria zegoen saria.

Azkenik, Zorionak ematea besterik ez da gelditzen. Zorionak
bertsolariei, zorionak Aterperi eta zorionak jaialdi
hau aurrera ateratzeko lan gehien egin duen gizonari, hau da
Joxe Argiñarenari.

Epai mahaia Inazio Mari Zubeldia, Iñaki Aranzadi, Juan Jose
Uria eta Tturko-k osatu zuten, eta Tturko aipatu dugunez
gero esan behar da bi bertso ederrak eskaini zizkiola Txirrita
Haundiari. Egunen batean agertuko ditugu hemen.

Esan behar da ere bertsolari hauek ez ezik, izan zirela. Elurtxorin
beste batzuk, bakoitzak dozena erdi bat bertso botaz:
Lasarte Bertsolariaren semea, Argiñarenaren anaia, Telleria
Albisturkoa, e.a.

hori gizon ona zala
lendikan banekin
oi badegu biziko
gaituk Euskal Herrin.

«Parranda joan behar dukanean, andrearekin ala
bakarrik gustatzen zaik joatea», esan zion gaijartzaileak
Tapia bertsolariari bi bertso kantatzeko. Begira
Tapiak zer esan zuen bigarreanean:

Noizbaite jaio eta
behar baita bizi
ta lotsikan ez dunak
inporta du gutxi
orain behar al didak
hontan erakutsi
zerbait egin nahi badek
andria auro utzi.

Eta jaialdiari bukaera Aterpek eman zion. Gala: Al-
perra. Julian Aterpek bigarren bertsoa hau esan zuen:

Oraintxe ere nik esango det
behar da leku egokin
adiskidiak zer esango zun
lenago ere banekin
gaia orixe jarri didazu
nei egundoko pozakin
langileak e lan egin behar
alper asko dagon tokin.

Bertso hau izan zen hain zuzen, bertsorik onena-
rentzat zegoen saria eramane zuena.

lagun zaharrak haserretzeko adina

Gerra osteko abertzale guztiek herrozetat eduki zituzten Euskadiko Gobernuak abertzaleak. Gobernuak atzerria joan beharra izan zuen eta atzerrian agintari abertzaleak berehala bilakatu ziren mito eta balio guztien jabe ziren pertsona.

Mitifikatuenak Agirre, «gure lehendakaria», eta Monzon, «gazte atsegin hura», izan ziren.

Gazteria berria burrukan hasi zenean, behingoan hasi zen agintari mitifikatu eta jainkotu haiek kritikatzeko ere. Alderdiak, oster, sutsu defendatu zituen.

Gazteria horrek kritikatu zuen bat, Monzon izan zen. Monzon bera zen, izan ere, gazteriarengana gehien hurbiltzen zen munstro sagaratu. Baina Monzonen jokabidea eta bizimoldea ez ziren gazteria berriaren gogoko. Eta kritikatu egiten zuen nahiz eta atzerrian zegoen munstro sagaratu bat kritikatzeko aienena izan. Gazteriaren ustez, kritikatu beharra zegoen eta kritikatu egiten zuen, abertzale zentzudun guztiak goiak eta beheak jotzen jartzen ziren arren; huraxe zelako kritikatzeko garaia.

Gazteriak, hala ere, kritika baino lana gehiago egiten zuen; eta Madrildgo gobernua kilikolo jartzerainoko konpromezuak hartzen zituen. Agintari abertzaleak desmitifikatu eta desjainkotuz joan ziren euskalkaldun askoren aurrean, zeren gazteria ausart eta konprometatu harez gonbaratuz munstroek bizitza erraza baitzeramaten.

Monzon, munstroakide sagaratuengandik urrutiratuz joan zen eta gazteriarengana hurbilduz. Eta zintzoa delako ala zuhurra delako (antzera da), baina 70 urteko agure dela, azkenean konprometatu egin da (gazte normala egin daitekeen pare, ez gehiago) eta gazteria berri haren idealaz bat egin du, bere lagun zaharren gaurko jokabideari uko egini.

Lagun zaharren gaurko jokabideari uko egin dionean, lagun zahar haiek Monzon kritikatzeko hasi dira;

baina ez dute kritikatzeko gaurko bere jokabidea, baizik gerra denbora eta gerra osteko posutara konkretuak; orduko bere lagunak orduan gogoz eta sutsu defendatu edo isildu zituzten postura berberak.

EAJko abertzaleok!, gaur ez da ja orduko gauzak kritikatzeko mementoa, urak pasata daudelako aspalditik, Monzonen hutsak gaurko bere lagunak kritikatu zituzten, sasoia izan zenean; eta, orduan, zuok Monzoni aurpegia atera zenioten. Monzonek, oster, kritika haiei kasu egin zien. Bere jokabidea lekuko.

Orain gauza haiek kritikatzeko ez du zentzurik. Zentzurik ez duena zentzugabea da. Bestalde, urteak dira gazteriak pentsatu eta esan zuena orduko Monzonen defendatzaileak —gaurko kritikatzaleak bestalde— zentzugabeak zirela. Edo argiago esanik, burugabeak. Eta historiak

arrazoia eman dio gazteriarri: Zoritarrez! Gauza guztiak dute beren mementoa, mutilak: (Hori, behintzat, ikasiko zenuten, ez? 60 urte baino gehiago duzue lepoan eta normala iruditzen zait hori jakitea. Barka!). Orain Monzon Kritikatzeko ari direnei pasa zaie kritikatzeko denbora. Beraz, isilik egotea hobe! Zeren, hitz egitea tokatzen zen garaian isilik egoteagatik giza prestigioa kilikolo geratu bazen, atera kontu nola geratuko den orain, isilik egoteko garaian, prehistoriako trapu zaharrak aireatzeagatik.

Beren bizitzan horren zintzo jakatu duten gudari agureek eder egi-leei eta pertsona interesatu eta maltzurerei amore emateak ez du meretz! Zaudete isilik ez baituzue izango denborarik, galduriko prestigio birrirabazteko!

JULEN KALZADA

hiztegia

Aipu: Reputación

Aitatxi: Aitona

Apal: Humilde

Arrastaka: Arrastras

Balizko: Supuesto

Bekaitz: Envidia

Berandu: Tarde

Bisaia: Faz

Bizkor: Activo

Burua zuri(tu): Justificarse(-ado)

Busti: Mojar(-ado)

Debeku: Prohibición

Eragabe: Absurdo

Eragotzi: Impedir

Erlauntza: Colmena

Erreune: Sitio quemado

Errieta: Riña

Erruz: Abundante

Esnai: Desvelado

Ezgausa: Incapaz

Ezuste: Casualidad

Gailur: Cima

Gartsuki: Ardorosamente

Giharre: Magro

Giltzurritin: Riñón

Grina: Afición

Gur(tu): Adorar(-ado)

Heze: Húmedo

Hitzerdi: Indirectamente

Hitz lau: Prosa

Huntz: Hiedra

Istinga: Cenagal

Izara: Sábana

Izter: Muslo

Kari: Motivo

Kaskal: Lelo

Kima(tu): Podar(-ado)

Kolorge: Incoloro

Kuku: Cuculillo

Laidotza(tu): Ultrajar(-ado)

lizun: Moho

Lohi: Lodo

Lotsa: Vergüenza

Malko: Lágrima

Malkor: Peñasco

Menditar: Montañés

Mireskarri: Admirable

Muino: Colina

Munta: Importancia

Negoziagai: Negociable

Oste: Muchedumbre

Tontor: Cumbre

Ustezko: Conjetural

Zauri: Herida

Gipuzkoa'ko jakintza bearrak, iraunkor eta etengabeko ardura eskatzen dute. Bereziak eta or-emenka edatuak izanik, elkar artu ta saillean egin bearreko lana.

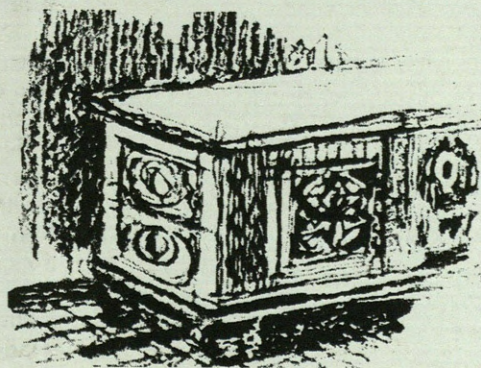
Donosti-Aurrezki-Kutxa'k lortutako etekiñak ez ditu erabili oi banakako laguntzan, Gipuzko-erriaren onerako bai ordea. Zuri Kutxan jarritako diruak korritua ematen dizu baita orretaz gaiñera zu, Donosti-Aurrezki-Kutxa'ren bidez ekintza auetako lankide izentatu ere:

- Miramon'en, Arbide-Dorreak ber-eraiki, Bidebietan, "Moneda" izeneko baseria ta Azpeiti'n, Enparan-jauregia zar-berritu.
- Ateraldi-Argitaraldi-Gipuzko-Bazkunak eta "Dr. Camino" izeneko jakintza sailak, Idazti argitaratzea.
- Donosti'n, arduradun guzientzat irikia dagon, Dr. Camino Idaztitegia.
- Jakintza-ekiñaldiak, Donostiko Aretoan eta Gipuzkoa'ko 17 gela-nagusietan.
- Erti-Erakusketak, Eibar, Donosti ta Zumai'ko Aretoetan. Gipuzkoa'ko jakintza-lagundi ta bazkun askori, laguntza ta babes.

Jakintza sail
ontan ere

lankide zaitugu, Gipuzko-
erriari lagun egin bai diozu.

ZU ERE ONTAN LAGUNTZAILLE ZAITUGU

**IA EUN URTE DARAMAZKIGU GIPUZKO-ERRIAREN
ALDE LANEAN. IA EUN URTE!**

Herriarekin - Herriarentzat. CAJA LABORAL

ERRONK WEN
KORRAAN CW

Cornelius

